

**KADIN ERKEK FIRSAT EŐİTLİĐİ
KOMİSYONU**

**YURTDIŐINDA YAŞAYAN
TÜRK VATANDAŞI OLAN VE
VATANDAŞLIKTAN İZİNLE ÇIKMIŞ
KADINLARIN VE AİLELERİN
SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ
KONULU ALT KOMİSYON**

13.07.2016 Tarihli Alt Komisyon Toplantı Tutanağı

13 Temmuz 2016 Çarşamba
BİRİNCİ OTURUM
Açılma Saati: 10.07
BAŞKAN: Tülay KAYNARCA (İstanbul)

BAŞKAN – Öncelikle hayırlı sabahlar diliyorum, hoş geldiniz. Yurt dışında yaşayan Türklerle ilgili Alt Komisyon Başkanlığımızın bayramdan sonraki ilk toplantısını, 13’üncü toplantımızı gerçekleştiriyoruz.

Şu ana kadar, yurt dışında yaşayan, Türk vatandaşı olan, vatandaşlıktan izinle çıkmış kadınlarımız ve ailelerimizin sorunları ve onların çözüm önerilerini içeren 13 toplantı gerçekleştirdik. Diyanetten Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığına kadar, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğünden Sosyal Güvenlik Kurumuna kadar Türkiye ve yurt dışıyla bağlantılı olan tüm resmî kurullardan bu konudaki çalışmaları aldık. Sivil toplum kuruluşlarıyla ilgili Fransa ve Hollanda’da yerinde tespit çalışmaları yaptık ama bu arada özellikle akademisyenlerin bu konudaki çalışmalarıyla ilgili raporumuza dercedeceğimiz başlıkları da önemsiyoruz. O anlamda, bugün iki değerli konuğumuz var; birisi Doç. Dr. Özcan Güngör, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi öğretim üyesi. Kendisinin yurt dışı Türklerle ilgili bir çalışması var. Bunu rapor edip ilgili daire başkanlığına da bu raporun sunumunu yaptığını öğrenince dedik ki Komisyonumuza değerli bilgilerini alalım. Yine, Başbakanlık Başdanışmanı Dr. Necdet Subaşı da bir önceki görevi dolayısıyla bugün bize yaptığı çalışma ve raporla ilgili katkı sunacaklar.

Ben hiç uzatmadan çok değerli üniversite hocamız Özcan Güngör’e sözü bırakayım., Almanya ve Türkiye’deki ailelerle ilgili, Almanya’ya giden ve orada evlilik yapanlarla ilgili yaptığımız güzel bir çalışma ve raporları var, problemler ve çözüm önerilerini içeren başlıklar var.

Ben sözü şimdi size bırakıyorum. Program akışı içerisinde de -toplantı akışı içerisinde- değerli vekillerimizin soruları olacak ama önce bir on-on beş dakika sizden bir sunum alalım, sonra sorular şeklinde devam ederiz.

Buyurun lütfen.

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Sayın Başkanım, değerli vekilim, sevgili dinleyenler; hepinize hürmetlerimi sunuyorum, teşekkür ediyorum. Böyle bir hassasiyet gösterip bizi de burada ağırladığınız için ayrıca memnuniyetimi ifade etmek istiyorum.

Hakikaten biz akademisyenler şundan hep yakınız: Biz yazıyoruz çiziyoruz ama kanun yapıcılar genellikle bunları görmüyor, onlar yine kendi siyasi gündemlerince uygun gördükleri sonuçları çıkarıyorlar diye dert yanarız. Fakat, burada seviniyorum ki kanun yapıcılarımız akademisyenleri dinliyorlar, dinlemek için davet ediyorlar. Varsa heybemizde bir söz, onun karşılığını yapacaklarını görmek bizi siyasi hayatımız açısından, ülkemizin bu anlamdaki vatandaşına sahip çıkması açısından ayrıca mutlu etmiştir. Teşekkür ediyorum tekrar.

Şimdi, efendim, biz Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığıyla bir proje gerçekleştirdik. Projenin amacı şuydu: Yurt dışında yaşayan insanların karma evlilik yapanlarıyla ve onların problemleriyle ilgili bir projeydi bu. 2014-2015 yılları arasında biz bu projeyi bizzat Almanya’da yürüttük. O proje kapsamında biz Almanya’da 3 ayrı defada uygulama yaptık. Yaklaşık 204 aileyle, toplamda 500’ün üzerinde insanla anket yaptık, 50’nin üzerinde insanla da birebir en az üç saatlik görüşmeler gerçekleştirdik. Bunların tamamı karma evlilik yapmış insanlardı yani bir tarafı bizim ülkemizin vatandaşı, diğer tarafı çoğunlukla Alman ve din olarak da Katolik olmak üzere olan insanlarla yapılmış bir araştırmaydı.

Tabii, bu karma evlilik meselesi Türkiye’de daha önce hiç çalışılmamış bir konu, akademik anlamda hiç çalışılmamış. Devletimizin de daha önce buna ilişkin hiçbir şekilde -ne Aile Bakanlığının ne de herhangi bir kurumun- en ufak bir çalışması yok idi 2015’in Mayıs ayına kadar, biz raporu teslim edinceye kadar. Biz orada bir durum değerlendirmesi bir de şunu çok net görüyoruz ki özellikle Almanya’daki -daha önce ben Amerika’da da çalıştığım için Almanya ile Amerika arasında farklar var, o ayrı bir mevzu- dördüncü nesil gençler arasında karma evliliklerin artan oranda bir artışını çok net bir şekilde görüyoruz, rakamları da görüyoruz yani Alman Hükümetinden aldığımız kaynaklarda görüyoruz. Bizim Hükümetimiz bunu henüz 2011’den sonra tutmaya başlamış, 2011’den sonra istatistiki olarak yabancılarla evlenen insanların istatistikleri tutulmaya başlamış. Kaldı ki orada da tabii birtakım istatistiğin ulaşamadığı noktalar var, mesela gençlerimiz Alman vatandaşsıysa bizim Hükümetimizin bunu görme imkânı yok. Türk asıllı çocuklar ya da anaları, babaları Türkiye asıllı fakat vatandaş olarak “Türk’üm” demediği için orada bunlar istatistiğe girmiyor, Almanya da bunları tespit edemiyor. Buna rağmen, yani bunların tespit edilememesine rağmen şu anda toplam evlilikler içerisinde Almanlar ile Türklerin evliliği 1’inci sırada yani Almanlar en çok Türklerle evleniyor yabancı olarak, Türkler de dünya çapında en çok Almanlarla evleniyor, birinci sırada. İstatistik toplam içerisinde yüzde 3,9 yani toplam yabancı evlilikler içerisinde en son 2014’te 3,9 oranında -bazen 3,7- ama 2015 istatistiklerinden haberimiz yok. Dolayısıyla, böyle bir karma evlilik gerçeğiyle karşı karşıyayız. Biz bu öncülerle yola çıktık fakat Almanya’ya gittiğimizde bu istatistiğin çok üzerinde bir insan portresiyle karşılaştık. Çok büyük oranda, belki bunun 2 katı “birlikte yaşama” adı altında yaşayan, hatta çocukları olan, hiçbir istatistiğe girmeyen insanlarımız var. Çocukları olduktan sonra, malum, orada başka sorunlarla karşılaşıyorlar, o ayrı mevzu. Ama şunu gördük: Evet, karşımızda öyle küçümsenmeyecek oranda, istatistik yüzde 3,9 gösterse de gerçekte bu yüzde 7’ler civarına varacak oranda reel bir durum ve bunun getirdiği problemler var.

Tabii, niye karma evliliklerin sayısı gittikçe artıyor, bu konuda da biraz akademik olmakla birlikte ben müsaadenizle birkaç hususa değinmek isterim. Birincisi, zaten uygulamada da çıktı, biz “Niçin bir yabancıyla evlendiniz?” diye sorduğumuzda yani “Niye kendinize uygun, dilinize, kültürünüze uygun biriyle değil? diye sorduğumuzda “Uygun birini bulamadık.” dediler. Yani, doğru, evet, azınlıkların böyle bir problemi dünyada her tarafta vardır; yaşadıkları ortamda kendi fitratlarına uygun, eğitim koşullarına uygun veya sosyoekonomik yapılarına uygun bir karşı cins bulamadıklarında böyle bir şey yapıyorlar. Sosyolojik olarak biz buna azınlıkların içinde buldukları toplumdan bir öne çıkma psikolojisiyle de yaptıkları bir husustur diyoruz yani kendilerini o topluma kabul ettirme ve o toplumda bir sınıf atlama meselesidir bu. o yüzden Amerikalılar bunu ısrarla 1903’ten beri teşvik eder. Yani, karma evlilikleri devlet politikası olarak Amerika teşvik eder, o ayrı bir mevzu. Fakat, biz bunu gördük, Almanya’daki insanlarımızda da birinci şey oydu.

İkincisi, gerçekten de bir cins ayrımı konusunda sıkıntılar var yani yeterli oranda... Hâlâ Almanya’ya göç devam ediyor, bir şekilde devam ediyor, kaçak yollarla da olsa devam ediyor. Dolayısıyla, uygun hanımefendi bulamadıklarını söylüyorlar çünkü giden erkekler, buradan bir şekilde gidenler, ama orada yerli olanlar da hanımlar... Dolayısıyla, çok ciddi bir kültür ve dil bariyerleri var, eğitim bariyerleri var. Mecburen, bu defa, kendilerinden daha düşük seviyedekilerle -mesela, örneğin, Polonyalılarla, Bulgarlarla- evlenme gibi tutumları sergiliyorlar. Sebebi, cins anlamda eşitsiz bir orantı var karşılarında. Bizim için en dikkat çekici husus şu, biz şunu çok net gördük: Yani, ailelerin siyasi, kültürel, dinî farklılıklarına rağmen, gençler arasındaki kültürel mesafe -ya da biz ona “sosyal mesafe” diyoruz- hemen hemen kalmamış. Yani, kendisini dindar olarak tanımlayan bir gençle karşısındaki bir sosyal demokrat Alman genci arasındaki müzik, eğlence, yaşam tarzı, dünyadan beklentiler arasında çok ince bir fark kalmış. Dolayısıyla, artık, muhafazakâr gençler veya sosyal demokrat veya bizim Alevi yurttaşlarımız... Ki bu istatistiğin büyük bir oranının da Alevi yurttaşlarımızdan kaynaklandığını biz

biliyoruz, orada da gördük. Yani, Alevi yurttaşlarımızın bu kültürel bariyerlerini daha önce ve hızlıca aştıklarını tespit ettik. Yani, bunun birtakım siyasi, birtakım dinî, kültürel sebepleri var. Yani niye daha çabuk o bariyeri aşarak karma evlilikte oranları onların daha yüksek, bunun birtakım sebepleri var ama onları da bir tarafa bırakalım, çok net bir şekilde aradaki mesafenin azaldığını görüyoruz. Ne zaman ki siyasi bir mesele olursa o zaman ayrışıyorlar, Türkiye'yle ilgili veya futbola ilgili, her neyse ama yaşam tarzları, zevkleri, eğlenceleri, oynadıkları oyunlar, gittikleri mekânlar açısından, dördüncü nesiller için söylüyorum...

Bu arada, bu kitabımız da Amerika özelinde yaptığımız çalışmanın ikinci hâli, bir daha basıldı o. Komisyon üyelerimize ben hediye olarak getirmiştım.

BAŞKAN – Teşekkür ederiz.

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Dolayısıyla, böyle bir...

BAŞKAN – Toplu rapor şeklinde mi?

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Hayır, bu Amerika çalışmam. O raporu Yurt Dışı Türkler bize şey yapmıyorlar bütün haklar onlara ait olduğu için, o raporun orijinali onlarda. Yani, onu vermiyorlar, onların da hakları var, basmadılar da henüz.

Dolayısıyla, gelecekte şunu çok net görüyoruz: Özellikle dördüncü kuşak kız veya erkek çocuklarımızın artan oranda karma evlilikler yapacakları çok net belli. Çünkü, Türkiye'den çok dramatik ithal damat, ithal gelin hikâyeleri var, üzerine onlarca kitap yazılmış ithal gelin ve ithal damadın. Dolayısıyla, artık, onlar için bu hiç cazip bir şey değil, ne kızlar için cazip ne erkekler için, Türkiye'den bir erkek veya kadının oraya götürülerek evlenilmesi. Nitekim, onlarla ilgili de çok acı istatistikler var, yaklaşık yüzde 70 kusura boşanıyor ilk beş yıl içerisinde. Dolayısıyla, öyle olunca bunu gençler de biliyor ve bütün ısrarlarına rağmen anne-babalarının -her cenahtan, her kültür, eğitim seviyesinden kastediyorum- gittikçe artacak bir oranla karşı karşıya kalacağımızı bize gösteriyor. Tabii, birazdan ben size çok daha net rakamlar üzerinden de konuşacağım.

Ayrıca, tabii, şey var: Kendi grupları içerisinde rahatsız edici birtakım tavırlarından dolayı gruplarından uzaklaşan insanlar var. İşte, diyelim ki bir kısım Müslüman kimliği, bir kısım Türk kimliği ötekileştirildiği için... Almanya'da bu çok net sınırlarla belli, Amerika'da hiç öyle bir şey yok ama Almanya'da, evet yani siz Türk'seniz otomatikman siz Müslüman'sanız, değilseniz, Kürt'seniz işte falanca şeysiniz gibi çok net ayrımlar var. Bu ayrımlardan dolayı, birtakım, sınıf atlamış eğitilmiş gençler kendilerini oradan uzaklaştırıyorlar yani Türk olduklarını bile belki çoğu zaman söylemiyorlar.

Birkaç tane sebep var ama belki önemli olanlardan bir tanesi de çok net bir şekilde, biz, ülkemizde yapılan değerler araştırmasında ailenin hâlâ değerlerler bağlamında önemli olduğunu ve sosyal kontrolü sağladığını görüyoruz. İstatistiki olarak belki dünyada en iyilerden bir tanesiyiz fakat Almanya'da maalesef böyle bir şey yok. Aile artık Almanya'da gençlerini sosyal ve kültürel anlamda kontrol etme değerlerini kaybetmiş vaziyette yani öyle bir imkânı yok. Çünkü, büyük oranda anne ve babalar çalışıyor, gençler henüz genç yaştaiken ya çalışmaya başlıyorlar veya eğitim maksadıyla bir yere göç ediyorlar. Dolayısıyla, böyle olunca, sosyal kontrol iyice zayıflıyor, bir gün çocuk yanında üç aylık bir bebekle “Anne bizim bebeğimiz oldu.” deyip çıkıp geliyor. Yani, resmî istatistikte görünmese bile böyle birçok vakalarla karşılaştığımızı söylemek isterim.

Şimdi, bu meseleyi biz dört açıdan değerlendirdik, o raporda da öyle: Bir, meselenin dini boyutu var; iki, sosyolojik boyutu var; üç, stratejik boyutu var; dört, psikolojik boyutu var. Yani bu her bir boyut karma evliliklerde önemli bir şekilde ele alınıyor, ben kısa kısa arz edeyim bunları.

Dinler açısından baktığımızda; İslamiyet, malum, kadının yabancı erkekle evliliğini yasaklıyor ancak erkek yabancı, gayrimüslim veya “ehlikitap” dediğimiz insanlarla evlenebiliyor, İslamiyet böyle. Bu konuda birtakım tartışmalar varsa da büyük oranda bu tartışmalar henüz aynı minvalde devam

ediyor, aşılmamış. Hristiyanlıkta Katoliklik bu konuda çok net ve sert, aynı İslam gibi onlar da. Kadının evliliğine izin vermiyorlar, erkeğin evliliğine de sadece çocuk eğer Katolik kilisesine geleceksen izin veriyorlar. Yani, bir Hristiyan erkek kendi dinlerinin dışında biriyle evlenecekse ondan çocuğu getirip Katolik kilisesinde yetiştireceğine dair söz alıyorlar. Birçok öyle Türklerle karşılaştık.

BAŞKAN – Dinini değiştirirse kabul ediyor.

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Yok, din değiştirme şartı koşmuyorlar, diyorlar ki adama: “Tamam, sen dininde kal ancak çocuğu kiliseye getireceksiniz, vaftiz ettireceksiniz.”

SİBEL ÖZDEMİR (İstanbul) – Doğan çocuklarını.

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Evet, onun üzerine inşa ediyorlar. Aynısını Yahudiler de yapıyor.

Katoliklerde güzel bir adet de var, onu da gördük: Bu tür evlilik yapacak insanları Almanya’nın değişik bölgelerinde topluyorlar, bir haftalık eğitime tabi tutuyorlar. Müthiş bir şey, ben bunu Diyanete de tavsiye ettim. Yani, bu tür evlilik kararı vermiş olanları ve kiliseye bir şekilde müracaat etmiş olanları -ki masrafları Katolik kilisesi tarafından karşılanıyor- onlar alıyorlar seminere tabi tutuyorlar, “Bakın, siz evlenirseniz karşınıza şu, şu, şu konularda sıkıntılar çıkacak, şunlar sizin avantajınız olacak, çocuğunuzla ilgili şu olacak...” diyorlar. Çok müthiş şeyler. Bizim Türklerden de katılıp ondan sonra daha böyle ayakları yere sağlam basan evlilik gerçekleştirmiş olan ailelerle karşılaştık biz. En azından gerçekleri biliyorlar, yani yarın çocuk doğduğunda karşınıza neler gelecek, bunu biliyorlar. Yoksa, öbür türlü şey... Bir haftalık bir programdı o, Katolik kilisesinin, orada tek tek eşlerin kültürlerinin özellikleri gibi, dinlerinin özellikleri gibi şeyler anlatılıyor.

Yahudiler tam tersi, Yahudiler erkeğe izin vermiyor, kadına izin veriyor; kadın evlenebilir ama erkek evlenemez, böyle bir şey var. Evet, teolojik olarak böyle fakat uygulamada şu anda birtakım modernist Yahudi papazlar veya sinagogların da artık aynı Katoliklerde olduğu gibi şartlı izin verdiğini biz görüyoruz fakat teolojik olarak bunu böyle değerlendiriyoruz. Bu ne kadar etkili oluyor? Doğrusu, bizim yaptığımız çalışmalarda, dinin evliliğin başında çok çok az etki ettiğini görüyoruz biz. Yani, çoğu insanımız bunun başlangıçta farkında değil. Teolojik olarak bunu biliyorlar yani kadının evlenmemesi gerektiğini biliyorlar, bilgi, kültür olarak fakat bunun sonuçları hakkında çocuk doğunca anlaşıyorlar. Yani, çocuk doğunca sünnet mi edilecek, vaftiz mi edilecek; ismi Alman mı olacak, Türk mü olacak ya da Müslüman bir isim mi olacak -her ne olacaksa- veya işte, kayınvalide, kayınpederlerle olan ilişkilerin sonuçlarıyla ya da dinin bu anlamdaki etkisinin sonuçlarını çocuk doğduktan sonra görüyorlar, o zamana kadar çoğunluğu görmüyor. Çok garip hikâyeler var ama ben vaktinizi almak istemediğim için anlatmıyorum. Bir Karadenizli vardı mesela, kayınvalidesi bir gün kırk günlük çocuğu almış, vaftize götürmüş kiliseye, gelmiş. “Nereye gitti?” diyorum, “Vallahi bilmiyorum.” diyor. Çok da farkında değil ne olduğunun. “Çocuğu götürdü, başına su mu dökmüşler...” diyor. Videosunu göstermişler buna. Çocuğu vaftiz etmiş aslında Katolik kilisesinde tabii ama adam onu da bilmiyor yani farkında değil. “Bak, çocuğu Hristiyan yapmışlar.” dedim, “Nasıl Hristiyan yapmışlar?” dedi, “Getir şu videoyu.” dedim, “Video yok.” dedi, “Ne yapıyorlar videoda?” dedim, “Kiliseye götürüyorlar, işte, çocuğa bilmem ne yapıyorlar falan, papaz eğiliyor. Dua ettiler ya, kayınvalidem söyledi.” dedi. Dolayısıyla, böyle bir şey de var yani dinin o...

BAŞKAN – Hocam, çok özür dilerim...

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Estağfurullah.

BAŞKAN – Komisyon üyemiz Kırşehir Milletvekilimiz Salih Bey katıldı toplantımıza.

Buyurun, devam edelim Hocam.

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Dolayısıyla, başında bu işin teolojik boyutunun çok farkında olmadıklarını görüyoruz.

Stratejik boyutu var, malum, Amerika bunu teşvik ediyor. Almanya bunu zoraki kabul ediyor, hatta bunun için özel bir dernek kurmuşlar Almanya’da. Sırf karma evliliklerle ilgili bir dernek kurmuşlar, 17 bine yakın üyesi var. Mesela, biz onlardan randevuyu on beş günde alamadık, vermiyorlar randevuyu. En sonunda muhatap olduğumuz da, aslında bir sivil toplum kuruluşu gibi görünüyor fakat devletin desteğiyle yürüdüklerini öğrendik. “Türk devleti bizi finanse ediyor.” deyince bize “Niye Türk devleti bunu araştırıyor?” dediler, “Ya, bu insanlar bizim insanımız, yani kültürel seviyede de olsa vatandaşımız değilseler bile Türkçe konuşuyorlar ve bir şekilde bizimle ilişki içerisindedir. Problemlerini öğrenmek istiyoruz.” dedik. “Biz bunlar üzerinde çalışıyoruz.” diyor, “Peki, ne çalışıyorsunuz, bizimle paylaşır mısınız?” dedim, “Paylaşamayız.” diyor. Yani bizim Türk vatandaşlarıyla ilgili kamplar yapmışlar, birtakım şeyler var ama sonuçta bunları bizimle paylaşmıyorlar. “Yani ne yapıyorsunuz bu karma evlilik yapanlara?” dedik, “Biz çocukları dil ve kültür açısından entegrasyona tabi tutuyoruz, sıkıntılarını gidermeye çalışıyoruz.” gibi birtakım yuvarlak cümlelerle geçiştirdiler, bize bir tane belge göndermediler. Web siteleri var, çok basit şeylerle ifade ediliyor web siteleri ama belli ki Alman Hükümeti bununla ilgili çalışıyor ve...

SİBEL ÖZDEMİR (İstanbul) – Teşvik anlamında mı Hocam? Yani, teşvik mi ediyorlar evlilikleri, yoksa engellemek mi?

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Ben engelleme gördüm. Yani, engelleme şöyle: Olana bir şey yapamıyorlar zaten ama olanları biz nasıl...

SİBEL ÖZDEMİR (İstanbul) – Amerika’da stratejik olarak teşvik varken Almanya’da yok.

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Yani, benim gördüğüm, teşvik yok, aksine böyle bir zorunlu durum olursa bunları biz nasıl kontrollü şekilde sisteme entegre ederiz şeklinde. Frankfurt’ta merkezi, çok büyük bir dernek binaları var yani bir sivil toplum kuruluşu öyle ayakta kolay kolay...

YURTDIŞI TÜRKLER VE AKRABA TOPLULUKLAR BAŞKANLIĞI UZMANI ELİF EMİNE GÖNÜLLÜ – Adı neydi bu kuruluşun?

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – O notta da var, ben isimlerini unuttum, orada görüşmelerin resimleri de var, işte, Başkanla görüştük. Görüşmemiz üç saat sürdü, o ayrı mesele, yani bize üç hafta randevu vermediler ama görüşme üç saat sürdü. Çünkü, biz de iyi hazırlıklydık, yani ne yaptığımızı bilerek karşılımlarına çıkmıştık.

Stratejik açıdan böyle. Tabii, çoğu ülke bu evlilikleri, doğrusu, kendi geleceği açısından sakıncalı görüyor. Osmanlı’da da benzeri uygulamalar var. Mesela, Osmanlı İranlılarla evliliği yasaklıyor, hâlbuki İranlılar Müslüman yani. Evet, yani Müslüman ama orada stratejik açıdan...

BAŞKAN – Şii olduğu için, mezhep farkı.

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Evet, başımıza başka iş çıkarır diye engelliyor ve birçok böyle boşanma hadiseleri de var Osmanlı vesikalarında, Bursa’da falan yaşanmış hadiseler var.

Yani, meselenin stratejik olarak bir sızma gibi de devlet tarafından da değerlendirildiği gerçeği var, buna ilişkin çok ciddi doneler de var elimizde. Yani, bu tür karma evlilikler yoluyla devletlerin birtakım siyasi ve kültürel alanlarına etki etme niyetiyle yapılan evliliklerin de olduğunu biz biliyoruz.

BAŞKAN – Hatta, yurt dışı misyonla ilgili de bir zamanlar yasaklar vardı değil mi şu an kaldırılmış ama?

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Evet, kaldırıldı.

BAŞKAN – Bir dönem çok sert ve katıydı.

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Doğru, askerlerimizde de...

BAŞKAN – O kaygıyla yani Osmanlı Dönemi’nde yapılan uygulamaya geri dönülmüştü, şimdi peyderpey yumuşatılmış vaziyette.

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Evet, yumuşatılmış vaziyette, doğrudur.

İşin sosyolojik boyutu dediğimizde, tabii, karşımızda iki ayrı kültür, her ne kadar... Mesela, bizim sosyolojik olarak bir teorimiz var, “etkileşimcilik teori” diye, o teorinin en temel şeyi şu: Yani bir insan her ne kadar bizatihi bir dinin, kültürün ana taşıyıcı değilse bile o yaşadığı kültürün, dinin, dilin etkisinden kurtulması veya ondan uzak kalması mümkün değil. Dolayısıyla, iki ayrı kültürle, iki ayrı farklı anlayışla karşı karşıya gelen iki birey var. Bunların başta dil engeli olmak üzere... Ki mesela, Almanya’da doğmuş, büyümüş insanların bile bu anlamda, yerine göre... Mesela, Türkçe düşünüp de ifade ettiği birtakım kavramların Almanca karşılığı olmadığından yakınmaları, böyle çok ilginç hadiseler de var. Dolayısıyla, bu uyum son derece problemlidir.

Ve şunu da söyleyelim ki Amerika’da biraz daha fazla -yüzde 70 küsur- ilk beş yılda boşanıyorlar bunlar. Almanya’da yüzde 61 gördük biz elimizdeki istatistiğe göre, ilk beş yılda boşanıyorlar.

BAŞKAN – Bu karma evliliklerin yüzde 61’i boşanıyor.

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Karma evlilik yapanların, ilk beş yıl içerisinde boşanıyorlar, evet.

SİBEL ÖZDEMİR (İstanbul) – Türk evlilikleri nasıl Hocam?

BAŞKAN – Türk-Alman evlilikleri.

SİBEL ÖZDEMİR (İstanbul) – Türk-Alman evlilikleri mi?

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Tabii, tabii, Türk-Alman evlilikleri.

BAŞKAN – Ciddi sorunlar çıkıyorsa çocuk varsa; velayet, miras, miras hukuku...

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Evet, onlar, çok ciddi, miras açısından sıkıntı var, velayet açısından var. Avrupa, malum, kadın merkezli olduğu için büyük bir oranda, yüzde 90 oranında kadın alıyor çocuğu. Yani, eğer Türk tarafıysa zaten, muhtemelen bu da Alman tarafına düşüyor. Bununla ilgili çok ilginç, acı sonuçlar da yaşadık orada.

BAŞKAN – Örneklerle de gidebilirsiniz.

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Tabii, tabii. Bir tane örnek bizi de şok etti açıkçası; biz ilahiyatçıyız, Hocam da burada. Bir tane adam orada herhangi bir tarikatın önde gelen bir adamı. Bu, bir Alman hanımefendiyle evlenmişler, kadıncağız Müslüman olmuş. O tarikatın sohbetlerini yapacak şeye gelmiş kadın yani o kadar Müslüman olmuş, başörtülü bilmem ne... İşte, gazeteler kadını röportaj yapmış falan. Adam diyor ki “Bir gün dedim ki ‘Hanım, hadi sabah namazına kalk.’, ‘Canım kalkmak istemiyor.’ falan dedi. İkinci gün baktım kadın makyaj falan yapmaya başladı.” Ama on beş yıl sonra oluyor bunlar. Bir hafta sonra kadın demiş ki “Ben bu işten sıkıldım artık.” Yani, sosyolojik ve psikolojik olarak bunu izah edemezsiniz. Yani adam eşinin resimlerini gösteriyor, ağlıyor adam anlatırken tabii. “Yahu ben inanmıyorum. Bu kadın o kadar dindar, çocuğunu dindar yetiştirmiş bilmem ne, bilmem ne kendisin de tam bir şey olmuş ve diyor ki ‘Bu iş bitti.’ Sonra, aradan bir hafta, on beş gün geçti, dedi ki: ‘Ben eski arkadaşımı özledim.’ -erkek arkadaşını- onunla beraber takılmaya başladılar.” Ve nihayet boşanmışlar. Tabii, o zaman boşandıklarında çocuk 9-10 yaşındaymış, kız çocuğu. Daha sonra, çocuğu bu defa anneanesi ve kendisi diyor ki “En iyisi bu Protestanlığa ben yeniden döneyim.” Çocuğu yeniden kiliseye götürmeye başlıyorlar ve çocuk Hristiyanlığı kabul ediyor. Tabii, adamcağız üzülüyor falan ama bunun şeyi yok, ayrılmışlar, nihayet ayrılmışlar ama ayrıldıktan sonra, tabii, kültürel olarak da kadın eski kültürüne yüzde 80, yüzde 90 oranında yeniden dönüyor; bir tane kızı var, o çocuk yeniden Hristiyanlığa dönüyor. Çok farklı bir durumla karşılaştık. Yani, aklımda böyle çok hikâyeler var, bunları yeri gelince anlatayım ama En çok sorunların çıktığı alanlar tabii önce çocuklarının vaftizi, vaftizinde problem çıkıyor. Olacak mı olmayacak mı? Camiye mi gidecek? Kulağına ezan okunacak

mı, okunmayacak mı? O aşamaya kadar hemen hemen problem çıkmıyor. Düğünlerin nasıl olacağı, büyük oranda Almanlar Türkleri ezoterik gördükleri için Türk usulü evliliği istiyorlar. Onlar malum, 10-15 kişiyle düğün yaparken bizimkiler birkaç otobüs dolusu insanla düğünler yapıyorlar ve o Almanların hoşuna gidiyor tabii, yani çok farklı, bizimkiler eğleniyorlar, kalabalık bilmem ne. Orada sesleri çıkmıyor ama çocuk doğduktan sonra problem çıkıyor. Çocukların isimleri problem. Tabii, nasıl bir din eğitimi alacak veya alacak mı almayacak mı? Dil eğitimi aynı şekilde öyle.

Özellikle, bayram günlerinde, tatil günlerinde gerginliklerin yaşandığını biliyoruz. Özellikle, onların işte Hristiyan kültürüne ait bayramlar var. Daha doğrusu şu anda artık Hristiyanlıktan çok uzaklaşsa bile “Christmas” diye bir bayram tatilleri, yılbaşı tatilleri var. Christmas’ta onlar yılda bir defa yapıyorlar, bütün aile toplanıyor falan. Toplanacaklar mı, toplanmayacaklar mı? Toplansa işte birtakım değerleri olduğunu düşünenler çocuğun Hristiyan kültürüne göre yetişeceğini düşündüğü için endişe ediyorlar. Ama çoğunlukla artık bu konuda da orta yolu bulduklarını söyleyeyim.

Ben şöyle yapayım isterseniz, bundan sonra istatistiklerle gideyim, çok fazla da vakit almayayım. Çok ciddi oranda erkek nüfusu fazla, evlenenlerin yüzde 65’i erkek. Yani kızlarda bu oran hâlâ çok düşük, tabii bunun dinle de alakası var, malum, kadınlara din izin vermediği için...

BAŞKAN – Erkek, karma evlilik oranı daha yüksek.

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Evet, çok daha yüksek, yüzde 65,2 çıkmış bizde. Almanya’da yaşayan ve karma evlilik yapmış insanların istatistiklerinden bahsediyorum.

Yaşlarına baktığımızda çok farklı yaşlar var, 20 yaşından 70 yaşına kadar karma evlilik yapan insanlarımız var.

BAŞKAN – Ben bir şey sorayım, hani oraya giden ilk kuşak... Hangisi daha...

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – İlk giden kuşağın çoğunluğu vatandaşlık veya benzeri sebeplerle evlenmişler ya da birlikte yaşamaya başlamışlar.

BAŞKAN – Sebebi farklı.

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Sebebi farklı. Yani gerçekten bir aile olayım, ev kurayım, çocuk sahibi olayım diye yok. Ama bizim milletimizin bir huyu var, mesela bir Urfalı vatandaşımız vardı, bilmem ne kadar para vermiş kadına orada kalabilmek için, normalde de Urfa’da çoluğu çocuğu var bir sürü. Sonra diyor: “İşte beraber yaşamaya başladık aynı evde.” demek ki artık yakınlaşma olmuş, kadının çocuğu olmuş. Normalde parayla, aslında hiçbir şeyi olmadan sadece legalite almak için evlendiği kadınlar birlikte... “Sonra çocuk olunca benim kadına sahip çıkmam lazım artık.” diyor. Yani başlangıçta o kâğıt kürek için yaptığı legaliteyi aşiyor ve gerçekten sahipleniyor kadını. Sahiplenmiş, işte o kadından da 3 tane çocuğu olmuş. Bu defa Urfa’daki eşini de getirmiş, o çocuklarını da getirmiş, şimdi beraber yaşıyorlar. Alman kadın da bunu zaten biliyormuş yani onun başka evliliğini de biliyormuş. Başlangıçta şakayla veya şeyle başlayıp da sonradan aile olmuş örnekleri de var ama bunların çoğunluğu aile olmak için evlenmemişler. Fakat son dönemdekilerin hemen hemen tamamı aile olmak kastıyla evleniyor. Çocuk zaten vatantaş, kültür engeli yok, hiçbir engeli yok. Bir Almanı tercih ediyorsa o bir gönül bağı veya benzeri bir sebeple evlilikler var. Zaten onların istatistikleri çok düşük, doğrusu 2010’dan sonrası var elimizde, öncesi yok ama buna rağmen artan oranda bir sayı olduğunu göre gençlerimiz daha çok bu işi tercih ediyorlar diyebiliriz.

Evlenenlerin çoğunluğu yüzde 41’i –hemen hemen yarı yarıya- Almanya doğumlu; yüzde 50’si de Türkiye doğumlu bu evliliği yapan insanların. Ayrıca burada -büyük oranda- yüzde 54’ü Almanya vatanđası bunların ya da çiftte vatanđas olduklarını söylüyorlar.

BAŞKAN – Çifte vatandaşlık vardı değil mi Almanya’da?

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Evet, yani en azından belli oranda kabul ediliyor bildiğimiz kadarıyla.

Bizim şeyimizde ikinci kuşak, yüzde 42 çıkmış evlenenler, üçüncü ve dördüncü kuşakta daha henüz demek ki o istatistik o kadar yüksek görünmüyor.

BAŞKAN – Yani ilk gidenler daha mı yüksek?

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Yok, ikinci kuşak, onların çocukları daha yüksek. Yani onda biraz da azınlık psikolojisinin belki etkisi var.

Eğitim durumlarına baktığımızda, en fazla üniversite mezunları –yüzde 28- karma evlilik yapmışlar, arkasından lise geliyor. Amerika’da da öyle çıkmıştı, üniversite mezunları bu işi daha cesaretle yapıyorlar. Sosyal aidiyetlerine baktığımızda yüzde 74’ü kendisinin Türk olduğunu, yüzde 8’i Türkiyeli olduğunu, yüzde 5,9’u Müslüman olduğunu söylemiş, 3,4’ü de “Kürdüm ben.” demiş, yaptığımız çalışmada.

Nasıl evlenmişler? Yüzde 26’sı “Kendi imkânlarımızla, okulda veyahut da benzeri sosyal ortamlarda tanışarak evlendik.” demiş, bir kısmı da arkadaşlarının vesilesiyle evlendiklerini söylemişler. Eşlerinin etnisitelerine baktığımızda yüzde 76’sı Alman, yüzde 3,9’u Balkan göçmeni, yüzde 12,8’i Türkiye etnik kimlik demişler. Demek ki başka unsurlar da var yani büyük oranda Almanya’daki karma evliliklerin Almanlarla yapıldığını söyleyebiliriz. Dinlerine baktığımızda, yüzde 52’sinin Müslüman, yüzde 42’sinin Protestan, yüzde 4’ünün de Katolik olduğunu söylüyoruz. Din değiştirenler var, mesela yüzde 3,5’i dinini değiştirmiş, yüzde 96,5’i dinini değiştirmemiş.

BAŞKAN – Bizden olup yani...

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Yok, iki taraflı.

BAŞKAN – Yani farklı iki dinde bir arada evlilik...

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Sürüyor, Hristiyan olan Türklerle de karşılaştık yani bu iş vesilesiyle. Katoliklerde zaten öyle bir zorlama ya da öyle bir istek var, bu şekilde.

Eşlerin yüzde 39’u dinini değiştirmiş –burada eksik bilgi verdim affedersiniz- Türklerden yüzde 3,5’i dinini değiştirmiş yani bu 7 kişi ediyor.

BAŞKAN – Yani değiştirmiyor genelde o zaman?

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Çoğunluğu, yüzde 96,5’i değiştirmiyor. Eşlerine baktığımızda yüzde 39’u dinini değiştirdiğini söylüyor.

SALİH ÇETİNKAYA (Kırşehir) – Değiştirenler de samimi olmuyor.

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Almanya’dakileri ben biraz samimi gördüm Sayın Vekilim.

SALİH ÇETİNKAYA (Kırşehir) – Görünüşte Katolik gibi davranıyor ama Müslümanlıktan vazgeçmiyor onların çoğu.

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Kültürel olarak vazgeçmiyor, işte bir tane Rizeliyle karşılaştık, o yardım mardım alıyormuş, bir şeyler dedi. Bir yolunu bulmuş, o şöyle düşünüyor: “Hocam bize bakıyorlar.” diyor. Ama senin çocuk ne olacak dedim, “Yok izin vermem, çocuğumun Hristiyan olmasına izin vermem.” diyor. Öyle bir şey yok zaten, çocuk zaten kilisenin kreşine gidiyor, o iş orada biter.

SALİH ÇETİNKAYA (Kırşehir) – Çocuk için tehlikeli.

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Öyle bir tane Rizeliyle karşılaştık.

BAŞKAN – Bakın işte kilise kreşi yani cami, mescit tarzı yerler var, oranın kreşi veya işte sosyal donatı alanları vardı ya Türklerin yaptığı, oranın kreşi. Yani bunu artırmak lazım, onlar bunu kiliseler yoluyla yapıyor.

SİBEL ÖZDEMİR (İstanbul) – Ama gönüllü Hocam yani işte kalmak istiyor, gönderiyor çocuğunu.

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Şimdi, çocuğunu gönderiyor, çünkü menfaat elde ediyor, başka türlü...

SİBEL ÖZDEMİR (İstanbul) – Mecbur değil ki.

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Değil.

SİBEL ÖZDEMİR (İstanbul) – Yardım almak için diyor.

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Tabii, tabii, orada bir menfaat elde ediyor adam.

BAŞKAN – Ama yardım alıyor, para alıyor.

SİBEL ÖZDEMİR (İstanbul) – İşte para için.

BAŞKAN – Ama ne gidiyor farkında değil.

SİBEL ÖZDEMİR (İstanbul) – Ama tercih meselesi bu.

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Evet, kendince diyor ki: “Ben ona izin vermem, çocuğuma.”

SALİH ÇETİNKAYA (Kırşehir) – Bağımsız ve şey...

SİBEL ÖZDEMİR (İstanbul) – Yok, hayır şunu söylüyorum: Kendi iradesiyle o evliliği yapmış, çocuğunu da kendi iradesiyle oraya gönderiyor.

SALİH ÇETİNKAYA (Kırşehir) – Hani ona “irade” demek de ne kadar...

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Kalabilmek için, orada hayatını sürdürebilmek için...

SALİH ÇETİNKAYA (Kırşehir) – Bir zorunluluk var aslında yani.

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Yoksa sınır dışı edilecek, çalışamayacak.

SİBEL ÖZDEMİR (İstanbul) – İşte o menfaatlerden yararlanabilmek için kalıyor orada.

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Evet, evet.

Almanlardan dinini değiştiren var yüzde 39.

BAŞKAN – Onlarda daha yüksek, çünkü kadınları Müslüman olma şartıyla yani...

SİBEL ÖZDEMİR (İstanbul) – Bizde kültür olarak öyle bir şey var, evet. Yani bizim geleneksel aile yapımızda... Dince istemiyorsa da, kadının din değiştirmesini istemiyor İslam dini. Fakat bizim toplumumuzda gelen gelinin -mümkünse ismini de, belki ikinci bir ek koymak gibi, koymasa da aile kendi koyuyor zaten, çoğunlukla Alman ismiyle hitap etmiyorlar- din değiştirmesi teşvik ediliyor. Dolayısıyla, çok sembolik din değiştirmeler var, iki tarafta da sembolik din değiştirmeler var. Hatta çoğunluğunu öyle söyleyebilirim yani mesela bir kız vardı, “Eşim din değiştirdi.” dedi, adam da oturuyor karşımızda, dedim ki: Kaç defa camiye gittin?. Üç defa camiye gitmiş, on yıllık evliler. O da muhtemelen bayramda falan gitti, oturdu arkada bir yerde.

SALİH ÇETİNKAYA (Kırşehir) – Ya da gezmeye gitti.

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Yani ailenin rızasını almak için din değiştiriyor Alman. Çünkü Türk kızını vermeyecekler ona yoksa.

SALİH ÇETİNKAYA (Kırşehir) – Yoksa değiştirmiyor.

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Türk kızını vermeyecekleri için “Tamam ben din değiştirdim.” diyor. Kelime-i Şahadet, bakıyor, sembolik bir şey, çok ileri götürme derdinde değil.

Aynı şekilde, bizim tarafta da var o, bizim çocuklarda da yani Türkler de yabancı bir kız alırken biliyor ki annesi babası çok mutlu olacak eğer gelin İslam dinine girerse. “Girdim.” diyor ama sonra yaşantısında bir şey var mı? Çoğunlukla yok. Yani gerçekten böyle İslam’ı yaşanan, tecrübe boyutuna taşınabilen çok nadir aileler gördüğümüzü söylemek isteriz ki, yüzde 60’ı zaten din değiştirmedini söylüyor, evlenenlerin yüzde 60’ı dinini değiştirmiyor.

BAŞKAN – Alman gelinler için de geçerli.

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Evet, evet, Türklerle evlenenlerin kadın veya erkeğin yüzde 60’ı dinini değiştirmedini söylüyor.

Çocuklara ilişkin elimizde istatistik var. Mesela yüzde 57’si çocuğuna Türk ismini verdiğini söylüyor; yüzde 32’si çift isim verdiğini söylüyor, yüzde 10’u da...

BAŞKAN – Çift isim kaçtı?

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Yüzde 32 gözüktüyor.

Bir de şey var orada, çift isimden ziyade mesela, Türk isim dedikleri de bizi aldatmasın, çoğunluğunun Türk ismi dediği “David, Süleyman, Meryem...” Bunlar aynı zamanda Alman toplumunun da bildiği isimler veya böyle “Deniz” gibi. Hem Türklerin çok rahat telaffuz edebildikleri isimler bunlar hem Almanların. Dolayısıyla, öyle bir ortak yol buluyorlar, büyük oranda aslında öyle ortak yolu bulduğunu söyleyebiliriz, rahatlıkla söyleyebiliriz yani.

Türkçelerinin zayıf olduğunu görüyoruz bu evlenenlerin. Yüzde 50’si iyi diyor ama iyi diyenlerin özellikle ikinci ve üçüncü nesil gençlerin Türkçeleri gerçekten zayıf, böyle basit atasözlerini filan bilmiyorlar. Mesela diyor ki: “Benim mükemmel Türkçem var.” Böyle birkaç tane basit deyim sorayım, bilmiyorlar. O mükemmelden kastı, işte o futbolda falan “Vur, koş, tut, kalk...” falan, onları mükemmel zannediyorlar. Türkçe roman falan zaten okumamışlar ama Almancalarının çok iyi olduğu belli.

BAŞKAN – Zaten dil sorunu en baştaki sorun.

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Zaten şey demişler, çocuklarla ilgili net çıkıyor ortaya, “Çocukların ana dili nedir?” diyoruz, yüzde 85’i “Almanca.” diyor. Yani bütün evlilikler içerisinde çocukların birinci dili Almanca, yüzde 9’u da Türkçenin ana dili olduğunu söylüyor.

Burada ilginç bir şey var, benim yine ilahiyatçı olarak zorlandığım ilginç bir şey var, karma evliliklerde işte hani Müslümanlar kadının evlenmesini yasak ediyor, malum; fakat bizim gördüğümüz başarılı evliliklerde kadın tarafı Türk’se aile daha sağlam, çocukların kültür aktarımı daha başarılı sağlanmış ve aile devam ediyor. Erkek, Türk olursa ya da Türkiyeli olursa sıkıntının daha büyük oranda olduğunu görüyoruz.

BAŞKAN – Erkek, kültürü yansıtmıyor.

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Yansıtmıyor. Çünkü Batı’da, Amerika’da da öyleydi, bu Almanya’da da çok net bir şekilde öyle. Şimdi ilahiyatçılar ne diyecek bilmiyorum, yani kadına izin verecek miyiz, vermeyecek miyiz, bizim işimiz değil sosyolog olarak ama. Kadın çok net bir şekilde baskın ve ailesinin mesela çocuğa hem diliyle hem kültürüyle... Mesela kadınların evli olduğu ailelerde bakıyorsunuz çocuk Türkçe konuşuyor yani çocuğuna öğretmiş Türkçesini. İşte iyi kötü camiye falan da götürüyor, kendince böyle çok ilginç aileler de vardı ama erkek böyle eğer şeyse, ki zaten Hristiyan örnek çocuklar hep erkeklerin çocuklarıydı, yani kadın olup da çocuğu Hristiyan bir aile görmedik biz. Yani kadınlarımız izin vermiyor, ki bir tane mesela daha önce CHP’de siyaset yapmış Çankaya’da, öğretim görevlisi bir kadın vardı. Yani “Hocam öyle bir şey olamaz yani, bu kültürü de öğrenecek.” diyordu. Çocuk Atatürk, bilmem ne, her şeyi söylüyor çocuk, Türkçe söylüyor, öğretmiş çocuğuna. Yani kadınların çok daha rahat bir şekilde kültür aktarımını da başarılı bir şekilde yaptıklarını gördük.

BAŞKAN – Aile bağı da kadında daha...

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Kadın üzerinden sürüyor.

BAŞKAN – Kendi annesine, ailesine, çocuğuna...

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Aynen öyle, yani kültürün taşıyıcısı, dinin de taşıyıcısı anne.

BAŞKAN – Türkiye’de de mesela evliliklerde öyledir, mesela anneden, dayılara, teyzelere bayramda hiç ihmal edilmez, hep gidilir. Yani böyle çok istisnadır, bir iki.

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Bu ilginç bir sonuç yani bunu ilahiyatçılarla tartışmak gerekiyor.

BAŞKAN – Şimdi, bu kural, Alman olanda da geçerli, o zaman o da Alman olan da kiliseye götürmede baskın, gelin olan Almansa sözde Müslüman olsa bile o da o çocuğunu nasıl Türk olan kadın, kültürünü, dilini, dinini aktarmada baskın karakterse Alman kadın için de aynı şey geçerli değil mi?

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Aynı şey geçerli Sayın Vekilim. Bir tane şey vardı, yine kadın mesela Müslüman olmuş, camiye filan gidiyor, adam diyor ki: Bir gün eve geldim, ‘kızım nerede?’ dedim.” “Kızım sixteen partye gitti.” demiş. İşte “Sixteen party” kızlar 16 yaşını kutluyor, bilmem ne ya. “Ne, nasıl gönderirsin bu saatte, akşam 8-9’da?” dedim. “Ne var ya, arkadaşlarıyla eğlenecek.” demiş. Yani kadın Müslüman olmuş bakın, ama kültürel olarak o “sixteen party”e katılmasını çocuğu içi gayet normal bir şey görüyor, ama bizimki bu defa engel olmaya çalışıyor falan. Yani din değiştirse de kültür değişmiyor. Mesela, yine o Müslüman olanlar var, hâlen müzik dinlerken yine kendi, eski Batı müziğini falan dinliyor, işte, o konular, seyrettiği diziler falan yine eski diziler olarak... Yani din değiştirdeniz de kültür değişmiyor, bunu gördük.

Akraba ilişkileri falan Almanların çok fevkinde bizimkilerde hâlâ devam ediyor. Bunun istatistikleri de var ama onu geçiyorum hızlı bir şekilde.

BAŞKAN – Onlar da yoktur akrabalık, değil mi Hocam?

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Hemen hemen yok, evet. Zaten onu bir ihtiyaç olarak da görmüyorlar. Hatta işte, bizim Türk kızlarında onu gördük, diyor ki: “Hocam, biz evlendiğimizde büyük oranda iki tarafın ailesi başta karşı çıkıyorlar, büyük oranda. Ama ben kayınvalideme olan saygımdan evine giderim, ben temizlerim evini, yemeğini yaparım, bilmem ne.” Ondan sonra, tabii, bizim kadınıımız daha böyle anaç olduğu için çok farklı bir şeyi var diyor şimdi bana karşı o kayınvalidesinin, kayınpederinin falan ve ben diyorum “Hadi oğlum, babanı arasana, anneni arasana, bak, hasta falan.” “Bu defa onu çok beğeniyorlar.” diyor, karşı taraf, Alman kültürü anlamında söylüyorum.

Medya kaynakları konusu, Türkiye’yi medya üzerinden takip ettiklerini görüyoruz ama daha çok Alman kanallarının takip edildiğini de söylememiz lazım.

Kimlik tutumları...

“Almanya’da kendinizi evinizde hissediyor musunuz?” dediğimiz soruya yüzde 67’si “Biz Almanya’da kendimizi kendi evimizde gibi hissediyoruz.” diyor. Bu evet, sosyolojik olarak zaten böyle bir şey beklenirdi çünkü karma evlilik yapmışsanız büyük oranda o kültürün bazı noktalarını kabul ediyorsunuz...

BAŞKAN – Bu da son kuşaktır Sayın Hocam, üçüncü kuşak.

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Evet, evet, tabii, tabii, onlar daha çok...

BAŞKAN – Öbürünün bir ayağı hâlâ “Acaba Türkiye’ye kesin dönüş yapar mıyım, altı ay kalır mıyım?”

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Çok var onun hikâyeleri, anlatılanlar var. Hâlâ işte, eşini buraya razı etmeye çalışanlar var.

Almanya’da şunu gördük, bizim kimlik sorularımız da var, etnik kimliğiniz, dinî kimliğiniz gibi sorular. Etnik kimliğe vurgu çok önemli bir noktada. Orada bir Alman sosyologla da konuştuk biz, “Türkiyelilerde etnik kimlik dinî kimliğin çok önünde.” diyor ve hakikaten biz onu gördük orada.

BAŞKAN – Etnik daha mı önde?

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Etnik kimlik çok önde.

BAŞKAN – Eskiden din daha öndeydi, demek ki değişiyor.

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Orada ilginç bir şekilde... Mesela, Amerika’da öyle değildi, ben Amerika’da çalıştığım da dinî kimlik daha öne çıkıyordu yani “Müslüman’ım.” falan diyorlardı. Ancak Almanya’daki bizim her sınıftan veya siyasi ve kültürel farklı insanların çok net bir etnik kimlik vurgusu var. Bunu biz anlıyoruz sosyolojik olarak çünkü Almanların bir ötekileştirme siyaseti var ve bunu hissettiriyorlar yani ten renginden de hissediyorsunuz, başka, azıcık bir aksanınızda da dil, Almanca konuşurken bu hissediliyor ve onlar da size hissettiriyorlar, öteki olduğunuzu hissettiriyorlar. Bu belli ki orada da daha çok Türkler üzerinden yani Türk etnisitesi üzerinden bir ötekileştirme yaşandığı için... Mesela, bizim istatistiklerimizde de var, “Dinî kimliğim benim için çok önemlidir.” diyenlerin oranı ile “Etnik kimliğim benim için çok önemlidir.” diyenlerin oranı oldukça farklı. “Etnik kimliğim benim için çok önemlidir.” diyenler yaklaşık yüzde 80’e tekabül ediyor. Dinî kimlik... Orada gerçi bunu çok ayırmak mümkün mü, hani etnik kimlik-dinî kimlik çok ayrı mı birbirinden? Belki çok ayrı değil ama vurgulu bir şekilde etnik kimliğin öne çıkarılması ilginç, onun da sebebi belki işte, o dediğimiz ötekileştirme politikalarının bir sonucu. Yani mesela, adam karma evlilik yapmış, “Bu çocuk Türk.” diyor. “Nasıl Türk, yarısı Alman bunun?” falan diyorum, “Hayır, bu, Türk.” diyor falan, onu kabul etmiyor ama çocuğun yaşantısına bakın, eğlence tarzına bakın, kültür tarzına bakın, konuştuğu dile bakın, seyrettiği filme bakın, Türk falan değil aslında çocuk, daha çok Alman yani o yaşam standardı olarak ya da Kürt veyahut da başka bir şey, her neyse, bütün hepsi için bu var.

Şurada sorun alanları var. En çok ekonomik anlaşmazlıklar sorun çıkartıyormuş, onu söylemişler. Siyasi anlaşmazlıkların da olduğunu... Bu da ilginç, mesela Amerika’da siyasi anlaşmazlıklar yüzde 10 falandı, bunlarda yüzde 60 yani “Siyasi anlaşmazlıklar aramızda problem çıkartıyor.” diyor. “Hangi alanlarda problem yaşıyorsunuz?” diye sormuşuz, yüzde 60,4 “Siyasi anlaşmazlıklar aramızda problem çıkartıyor.” demiş.

BAŞKAN – Çok yüksek.

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Evet, o çok malum, işte...

BAŞKAN – ABD’de kaç dediniz?

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Yüzde 10 küsur civarındaydı. Yani Amerika’yla malum, Türkiye’nin belki öyle çok gergin bir siyaseti gözüküyor, en azından içeride gözüküyor ama Almanya’da sürekli var, sürekli işte, bizim siyasilerimiz bir şey diyor, onlarınki bir şey diyor ve sürekli onlar gazeteye manşet atıyor, biz burada atıyoruz falan derken bu, gerilimlere sebep oluyor.

BAŞKAN – Şimdi yapsanız İncirlik’i konuşuyor olacaksınız.

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Muhtemelen.

İşte, o ara bir futbol maçı vardı. “Nasıl seyrettiniz?” diyorum. Tabii, bizim Türk kadını Alman kocasını korkutmuş, “Bir sevinsin.” diyor, onlar da bizi yener Avrupa şampiyonasında biliyorsunuz, futbol maçında. “Nasıl yaptınız, Almanların bizi yeneceği belliydi zaten yani iyi oynuyor onlar?” diyorum. “Bir sevin sin de bir göreyim, hiç sevinemedi, bizi yendiler.” diyor. “Nasıl izliyor?” diyorum. “Ama bakıyorum, böyle çaktırmadan seviniyor koltuğun altında.” diyor. Yani adamlar yeniyor bizi falan. Onlar bile yerine göre problem oluyor ama tabii, yanına, içine katıyorlar. Almanya’yla bu anlamda çok fazla kültürel ilişkimiz olduğu için onlar sürekli bir şekilde gündeme geliyor. Hiç alakası olmasa

bile işte, Türkiye’de diyelim ki, Urfa’da falan o zamanlar bir namus cinayeti olmuştu, hemen Alman kadın dedi ki: “Sizinkilere de bak, yine bilmem ne yapmışlar.” falan. Dedim ki: “Ben öyle miyim? Ben öyle değilim, niye beni hemen yaftalıyorsun?” “Hayır, ben sana onun için demedim ama...” Tabii, bu an gerginlik başlıyor yani Türkiye’yle ilgili bir şey duyduğunda o bir şekilde yansıyor aileye, bazen tersi oluyor tabii. O PEGIDA olayları başlamıştı, o Alman gelinler de birtakım şeyler söylüyorlardı onlarla ilgili.

Türkiye’yle ilgili tatil planlamaları devam ediyor, bunları hızlıca geçiyorum.

Aile içi dil tercihi yine Almanca, yüzde 68’i ailede Almanca konuşuyor, her zaman Almanca konuştuklarını söylüyorlar, zaman zaman konuştuğunu söyleyenler de var.

Ben müsaadenizle sonuç kısımlarına geçeyim.

Tek tek rakamlar var, “Hangi geleneği nasıl uyguluyorlar?” falan gibi şeylerimiz var ama bunları geçmekte fayda görüyorum.

Şimdi, şunu rahat bir şekilde görüyoruz: Evet, yani istatistik olarak da belli, bu tür evliliklerin büyük oranda boşanmayla sonuçlandığı ortada. Ama bunun yanında çok başarılı entegrasyon yapmış, çok mutlu evliliklerin, iki taraf için de yani Alman kültürü havzasına girip mutlu olan insanlarla da karşılaştık, Türk ve Müslüman kültürüne girip orada kendince mutlu olan insanlarla da karşılaştık. Fakat en önemli şey, şu anda bizim ülkemizde... Biraz önce hani sayın vekilim dedi ki: “Stratejik olarak Almanya çok arzu etmiyor.” Etmemelerinin sebeplerinden bir tanesi, biliyorsunuz, Türkiye’den evlenen gençlere dil barajı koydular şu anda ve istemiyorlar. Bununla ilgili ben tabii, siz karar yapıcılarından Almanya’ya yapılabilecek bir baskılamanın devam etmesini arzu ederiz çünkü müsaade etmiyorlar, ister Alman kıızıyla evlensin ister orada yaşayan bir Türk kıızıyla evlensin, bunu zorlaştırıyorlar yani orada kültür havzasına yeni suyun akmasını engellemek istiyorlar, açıkçası o, strateji o. Çünkü orada evet, sorun oluyor bu, özellikle ithal gelin, ithal damat da sorun oluyor, öbürü de sorun oluyor ama buna rağmen o kültür havzası içerisine yeni su aktığı müddetçe orada bizim insanımızın ülkemizle olan bağlarının da devam ettiğini biz görüyoruz bir şekilde. Ama o suyu kapatıp engellediğiniz zaman, suyun her tarafını engellediğinizde belli bir süre sonra suyu istediğiniz gibi...

SİBEL ÖZDEMİR (İstanbul) – Evlilikler de boşanmayla sonuçlanıyor ithal damat, ithal gelinde.

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Evet, öyle.

SİBEL ÖZDEMİR (İstanbul) – Sağlıklı evlilikler de olmuyor.

BAŞKAN – O da yüzde 60, ciddi bir rakam, değil mi?

SİBEL ÖZDEMİR (İstanbul) – O da sorun yani.

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Evet, ikisi de çok fazla oranlarda ama burada yine insanı merkeze alıp bir şeye yerleştirmemek lazım yani evlenecekse işin doğal seyri içerisinde siz zaten bunu bir şekilde insanlara zulme dönüştürüp... Mesela, iki üç yıl buradan gidemeyen insanlar var evlendikleri hâlde, çocuğu olup da olan insanlar var. Bunun bence gündeme getirilip insan hakkı olarak da evlenmiş insanları, siz, daha burada doğmuş, büyümüş bir insanı -bizim yabancı dil çoğunlukla İngilizce-Almancadan eğitime tabi tutup, sınava tabi tutup, yok, Almancayı geçemiyorsanız... Yani bu çok insani bir şey değil ve bunu devam ettirmekte ısrar ediyorlar onlar.

BAŞKAN – Kaç ülkede var bu, biliyor musunuz?

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Ben sadece Almanya’yı biliyorum, başka bir ülkede yok böyle.

BAŞKAN – Almanya dışında var mı?

SALİH ÇETİNKAYA (Kırşehir) – Var, var, Avrupa Birliği ülkelerinde var.

SİBEL ÖZDEMİR (İstanbul) – İngiltere’de var.

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Amerika’da yok mesela.

BAŞKAN – “AB’nin birçoğunda var.” diyor.

YURTDIŞI TÜRKLER VE AKRABA TOPLULUKLAR BAŞKANLIĞI UZMANI ELİF EMİNE GÖNÜLLÜ – Danimarka, Hollanda, hepsinde aile birliği için dil bilme şartı var Başkanım.

SİBEL ÖZDEMİR (İstanbul) – Birçok ülkede var.

SALİH ÇETİNKAYA (Kırşehir) – Beraber başlattılar.

BAŞKAN – Aile birliği... Danimarka’da iki yıl mıydı, orada da yüksekti.

YURTDIŞI TÜRKLER VE AKRABA TOPLULUKLAR BAŞKANLIĞI UZMANI ELİF EMİNE GÖNÜLLÜ – Dil kursu alma şartı var ve sınavları geçme şartı var ve bunu Türkiye’de yapmak zorunda evlenen taraf yani o ülkeye gidip dil öğrenmesine müsaade etmiyorlar, aslında sıkıntı olan...

BAŞKAN – Mesela, oraya almış olsa eğitimini verip dil, ki onun için de önemli, hani dil sayesinde...

SİBEL ÖZDEMİR (İstanbul) – Süre koyabilir belki, bir yıl içerisinde belli bir sınav almak gibi.

YURTDIŞI TÜRKLER VE AKRABA TOPLULUKLAR BAŞKANLIĞI UZMANI ELİF EMİNE GÖNÜLLÜ – Yani o ülkeye gitmeden halletmiş olmasını beklemesi zaten sıkıntı. İki yıl aile birleşimi gerçekleşmiyor mesela.

SİBEL ÖZDEMİR (İstanbul) - İşte, o nedenle de boşanmaların belki fazla olduğu söylenebilir bir sebep olarak, hani birleşmelerin sağlıklı olmadığını, iki üç yıl eşlerin ayrı kaldığını.

BAŞKAN – Ya da hocamın dediği gibi, asıl amaç, aile birleşimine engel olmak olduğu için teşvik edici, dil, gel burada eğitimini al, bunu yapmıyor, zaten istemiyor çünkü.

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Tabii, tabii, istemiyor, evet, o kültürün yenilenmesini istemiyor.

SİBEL ÖZDEMİR (İstanbul) – Öteki dezavantajı da giden kişilerin o ülkeye adaptasyonu olmuyor. İki taraftan da artı ve eksiler var iki ülke içinde, gelen insanlar ya da işte, adaptasyon sağlayamıyor orada çünkü dil öğrenmiyor.

BAŞKAN – Aslında avantaj değil mi Sibel Hocam?

Elif Hanımcığım, zaten evliliğe karar verdiyse orada yaşamaya da karar verdiyse aslında mantıken baktığında hani bu zorunluluğu koyamazsın, insani değil diyoruz ama koyduğu zaman ve damat ya da gelin bunu başardığında aslında çok önemli bir sorunu oraya gitmeden aşmış oluyor. Çünkü boşanma oranlarının yüksek olmasının nedenleri, az önce Sibel Hocam söyledi yani zaten oradaki ya entegre sorunu, dil bilmemesi nedeniyle orada bir anda kendini, hiçbir yerle irtibat kuramıyor, bakkala gitse alışveriş yapamıyor, komşusuyla irtibat kuramıyor. Yani bunu aslında Türkiye’de veya orada çözerek gitmiş olsa devamında yaşanan olumsuzluklar da olmayacak, aslında engel olma aile birleşimine sebebiyle başlamış ama başarabilse... “Dili öğrenemiyorsa evlenemesin.” ama evlendiğinde zaten orada başka sorunlar başlamış oluyor. Yani belki çok da aleyhte...

SİBEL ÖZDEMİR (İstanbul) – İki taraftan da iyi bakılması lazım.

BAŞKAN – Evet, yani ben çok böyle aleyhtedir diye de bakamıyorum çünkü zaten boşanmaya gidecek bir süreci baştan engellemiş oluyorsun. Biliyorum ki bir teyze, çok yakın tanıdığım, arkadaş, insan kırk yıl kalır da hiç dil öğrenmeden gelebilir mi? Gelmiş yani, hiç, sıfır noktada, eksi hatta, o kadar.

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – O ilk nesillere dendir.

BAŞKAN – İlk nesil, 1960’lı yıllar tabii, ikinci kuşak. Gitmiş, 5 çocuk olmuş, evde hep çocuk bakmış, her çocukta da farklı kuşak sorunları var vesaire. Buna “Hiç gelme.” deme şansını o dönem yoktu ama bu dönem çok katı...

SİBEL ÖZDEMİR (İstanbul) – Bence birleşmeye izin verilip gitmesini, belki bir yıl içerisinde ya da iki yıl içerisinde bir dil sınavı isteyebilirler, belki o daha sağlıklı olabilir.

BAŞKAN – Böyle bir şart daha masum.

YURTDIŞI TÜRKLER VE AKRABA TOPLULUKLAR BAŞKANLIĞI UZMANI ELİF EMİNE GÖNÜLLÜ – Şimdi, orada Başkanım, şöyle bir çifte standart var aslında yani bir Türk, Türkiye kökenli bir erkek ya da kadın Amerika vatandaşı olup da bir Alman’la evlendiğinde böyle bir şart aranmıyor. Yani bunun aslında Türkler için aranan bir şart olması çok ciddi anlamda bir çifte standart. Hani, Türkiye’nin politika olarak karşı çıktığı şeylerden ilki aslında bu. İkincisi de evlilik gerçekleşikten sonra, Türkiye’de resmî nikâh kıydıldıktan sonra dili halletmesi bekleniyor Türkiye’de, dolayısıyla evli bir çift dil halledilene kadar ayrı kalmış oluyor, aslında bu da aile bütünlüğü açısından ciddi bir sıkıntı oluşturuyor.

SİBEL ÖZDEMİR (İstanbul) – Bu da sorun.

YURTDIŞI TÜRKLER VE AKRABA TOPLULUKLAR BAŞKANLIĞI UZMANI ELİF EMİNE GÖNÜLLÜ – İşte, kadın burada, erkek orada, dil sorunu halledilene kadar bir şekilde evli ama bekâr gibi yaşamak durumunda. Türkiye’de dil kursu bulmak ciddi anlamda sıkıntı. Atıyorum, Ağrı’da evlenmiş bir kadın Ağrı’da dil kursu bulamıyor.

SİBEL ÖZDEMİR (İstanbul) – Tabii, koşullu olması lazım, orada öğrenmesine izin verecek bir sistem geliştirilmeli yani gidecek ama orada bir yıl içerisinde ya da iki yıl içerisinde bir dili, koşuluunu...

BAŞKAN – Ya öğrenemezse, o sınav kötü olursa “Geri git.” diyemez.

SİBEL ÖZDEMİR (İstanbul) – Onu teşvik anlamında hani onu teşvik etmek için oradaki dili öğrenmesi noktasında, hayata daha adapte olması noktasında bir dil teşviki olabilir, dil bir koşul olabilir.

YURTDIŞI TÜRKLER VE AKRABA TOPLULUKLAR BAŞKANLIĞI UZMANI ELİF EMİNE GÖNÜLLÜ – Bununla ilgili Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinde kazanılmış davalar da var. Yani bunun ciddi bir insan hakları ihlali olduğu yönünde Türk bir vatandaşımızın kazanmış olduğu bir dava var. “Ben dil öğrenemiyorum, Almanca öğrenmekte ciddi anlamda sıkıntı yaşıyorum ama bu, Almanya’da yaşamama, Almanya’da eşimle bir aile kurmama engel olamaz.” diye bir Türk vatandaşı dava açtı ve davayı kazandı. Aslında bunun emsal olmasını da bekliyoruz yani aile kurmak için dil şartının...

BAŞKAN – Ne zaman sonuçlandı o dava?

YURTDIŞI TÜRKLER VE AKRABA TOPLULUKLAR BAŞKANLIĞI UZMANI ELİF EMİNE GÖNÜLLÜ – Geçtiğimiz yıl olması lazım, 2015’in başında olması lazım.

BAŞKAN – Peki, kesinleşmiş bir dava mı?

YURTDIŞI TÜRKLER VE AKRABA TOPLULUKLAR BAŞKANLIĞI UZMANI ELİF EMİNE GÖNÜLLÜ – Kesinleşmiş bir karar.

BAŞKAN – Çok güzel, o emsal niteliği taşıyabilir ve mevcudun reddine bile gitmez mi Hocam?

YURTDIŞI TÜRKLER VE AKRABA TOPLULUKLAR BAŞKANLIĞI UZMANI ELİF EMİNE GÖNÜLLÜ – Emsal niteliğinde aslında.

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Evet, öyle görünüyor.

BAŞKAN – Yani, bu davayı kazanmış olması, hâlâ işte dil şartı, aile birleşiminin de... Yani, o kanuni düzenlemenin reddine gitmez mi yasal anlamda?

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – O takip edilirse gider Sayın Vekilim.

BAŞKAN – Değil mi?

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Zaten gideceği çok belli ama takip ne kadar yapılıyor, o ayrı bir mevzu.

BAŞKAN – Gittiyse... Zaten, sanıyorum yani şu çalışmada tespit anlamında en çok hoşuma giden şey koordinasyon. Yani, birçok tespitler var farklı farklı alanlarda, herkes aynı şeyleri... Mesela, dil hep karşımıza çıkan bir başlık oldu ama koordinasyon bir üst çatı olacak ve evet, bak, burada bu var, işte şu birim şu ayağını çözecek falan gibi bir şey lazım.

Evet, yani birinci ve en önemli tespitlerden biri yine din konusu.

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Evet, bir tanesi, maalesef.

Bir başka, bizim görüşümüz: Biz ya Aile Bakanlığımız yoluyla olur veya yurt dışındaki misyon şeflerimize diyoruz ki Diyanet yoluyla: Bu tür evliliklerin önüne geçmek mümkün değil artık ve bu gittikçe artacak, bu belli, hiçbir şekilde mümkün değil bu. O zaman, modüller geliştirmek suretiyle, bu tür evlilik kararı alanların en azından böyle birtakım sertifikasyon, eğitim, gönüllü dernekler, işte o Katolik kilisesinde yapılanlar gibi... Burada herhangi bir yönlendirme veya zorlama değil ama siz evlendiğinizde karşılığında nasıl bir yuva kuracaksınız, ne bekliyorsunuz, beklentileriniz ne olacak, buna ilişkin bir modül geliştirilmesi ve bunun da gerek yurt dışı... Özellikle Almanya’da mesela DITIB bunu çok rahatlıkla yapabilir yani o modülün geliştirilip... İşte, evlendiğiniz andan itibaren kültürel farklılık... Yani, bir ayakkabıyla içeri girmenin bile problem olduğunu söylüyor mesela. Diyor ki bizim Türk tarafı, adam: “Akrabası geldi, pat diye içeri girdi. ‘Giremezsin.’ dedim.” “Ya, niye giremiyorum?” “Hayır, bizim evimize ayakkabıyla girilmez.” Bizde girilmez hakikaten. Yani, bunu baştan itibaren, hani, birtakım böyle kültürel unsurların öğretilmesi, aktarılması, bu birlikte uyumun daha iyi süreçlere taşınması için... Psikolojik gerginlik noktalarının olacağı şeyleri de belli bunların hepsinin. Yani, Amerikalılar -şunları bunları- yüz yıldır çalışıyor bu işi ve bunlar belli. Bunların bir eğitim modeli içerisinde... En azından bu tür evlilik kararı alanlara, belki işte o Alman Hükümetinin bunu engelleyeceği yerde bu tür şeylerle... Yani, madem böyle bir şeye karar aldınız, onu bir entegrasyon sürecinden geçirelim, eğitim sürecinden geçirilsin. Diyanette nitekim birtakım şeyler yapıyor Almanya Hükümeti. Bu yurt dışına gidecek imamlarını falan mesela çok ciddi eğitimlerden geçiriyorlar. Orada işte Goethe Vakfı falan da bizzat destek veriyor ve o gidecek imamların birtakım entegrasyonuna yardımcı olabilecek -Alman kültürü- orada karşılaştıkları problemler için birçok şeyler anlatılıyor, güzel ve ondan istifade ediyor gidecek arkadaşlar. Dolayısıyla, böyle bir şeyin teşvik edilmesi, desteklenmesi... Bu, Aile Bakanlığı yoluyla olur, Diyanet yoluyla olur ama böyle bir evliliğin sonuçlarının ne olacağına ilişkin pratik bir yol haritasının da çizilmesi gerektiğini düşünüyoruz.

En ciddi sıkıntılardan bir tanesi, orada Almanya’da Alman Hükümeti hâlâ bir... Mesela kendi Katolik veya Protestanlarının çok değişik kiliselerinin cemaat kütükleri var yani cemaat kütüğü derken o mezhebe veya o dine ait insanların kayıt altına alındığının belgeleri var, bu resmî olarak da yapılıyor. İşte, malum, o kiliseye yapılan yardımlar da dâhil ama bir Müslüman cemaat kütüğünün tutulmasına izin vermiyor. Bu en çok nerede problem oluyor? Bu, karma evlilikli insanlarda problem oluyor. İç Anadolu’dan birisi, mesela yakılmış adam, karma evlilik, evlenmiş. Eşinin Türklerle çok yakın ilişkileri de yok. Tabii, bu Müslüman mı, ne? Yani, belli ki işte kadın diyor ki: “Tamam, bu Türkiyeli.” Ama adamın cenazesini yakmışlar. Sonra akrabaları öğrenmiş yakıldığını falan, bir sürü sıkıntı. Ancak, bir Müslüman cemaat kütüğü olsaydı ve resmî olarak Almanlar bunun, o adamın Müslüman olduğunu bilse yakamazlardı. Fakat, böyle bir kütük olmadığı için, resmî olarak böyle bir tanınma olmadığı için adamın cenazesinin yakıldığını öğrendik biz orada. Dolayısıyla...

BAŞKAN – Burada bir parantez, çok özür dilerim. Elif Hanım, orada, Almanya’da dinî yani Müslüman cemaatlerin olduğu birimler var, hani, DITIB bünyesinde çalışanlar var. Orada bir kütük, orada bir envanter bu anlamda yok mu, mesela Alman Hükûmetiyle de paylaşılabilir?

YURTDIŞI TÜRKLER VE AKRABA TOPLULUKLAR BAŞKANLIĞI UZMANI ELİF EMİNE GÖNÜLLÜ – Şöyle bir sıkıntı var Başkanım: Resmî din olarak...

BAŞKAN – Yani, herkes kendi kütüğünü hazırlar. Niye Müslüman hazırlasın? Yani, Katolik, Protestan değiller ama oradaki...

BAŞBAKANLIK BAŞDANIŞMANI DR. NECDET SUBAŞI – Cenaze kayıtları var.

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – O da şey sadece yani...

YURTDIŞI TÜRKLER VE AKRABA TOPLULUKLAR BAŞKANLIĞI UZMANI ELİF EMİNE GÖNÜLLÜ – Yani, resmî din olarak tanındığınız zaman resmî bir cemaatin, dinin kütük kaydı altına girebiliyorsunuz ama İslam Almanya’da resmî bir din olarak tanınmıyor. Çok fazla cemaat, çok fazla mezhep olduğu için Alman devleti politika olarak sürekli bunların bir araya gelmesi gerektiğini, daha sonra resmî din olarak tanıyacağını söylüyor özetle ve bu yüzden de resmî kayıtlar, işte, Müslüman olanların...

BAŞKAN – İslam resmî din Almanya’da.

YURTDIŞI TÜRKLER VE AKRABA TOPLULUKLAR BAŞKANLIĞI UZMANI ELİF EMİNE GÖNÜLLÜ – Değil.

BAŞKAN – Yani, Süleymancılar, millî görüşçüler falan, yapıyı ayrı ayrı din gibi mi algılıyor?

YURTDIŞI TÜRKLER VE AKRABA TOPLULUKLAR BAŞKANLIĞI UZMANI ELİF EMİNE GÖNÜLLÜ – Bunları STK olarak görüyor, sivil toplum kuruluşu olarak görüyor, bunları bir din ya da cemaat olarak görmüyor.

BAŞKAN – Ama bu kadar Müslümanın yaşadığı bir yerde İslam’ı resmî din olarak tanımamak da ayrı bir problem değil mi?

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Onu bir politika olarak üretiyorlar Sayın Vekilim, özellikle bu tür yapıları. Diyorlar ki: “Siz zaten bak envaiçeşit milletsiniz. Hanginiz İslam’sınız? Hepiniz İslam olduğunuzu söylüyorsunuz. Biz böyle bir şey kabul etmeyiz.” Biraz da onu bilinçli yapıyorlar. Yani, karşılarında bir... Normalde, diyelim ki bu söylediğimiz bütün yapılar, örneğin Kuzey Ren-Vestfalya eyaletinde birleştiler bunların hepsi, birkaçı hariç. Hatta bizim Alevi yurttaşlarımız da o çatı altında birleştiler. Buna rağmen o hakkı vermediler yani aslında çok da vermek istemiyor ama yapı çok dağınık olursa karşısında...

BAŞKAN – Birleştiği hâlde vermediği örnek var.

YURTDIŞI TÜRKLER VE AKRABA TOPLULUKLAR BAŞKANLIĞI UZMANI ELİF EMİNE GÖNÜLLÜ – Şöyle bir sıkıntı ortaya çıkıyor Başkanım: Örneğin Hessen eyaletinde din derslerinin verilmesi konusunda böyle bir sıkıntı ortaya çıkmıştı. Alman devleti çok uzun süren müzakereler sonucunda şunu söyledi: “Bunun Ahmediye’si var, işte, Alevi cemaatler var, Atatürkçü cemaatler var. Bir şekilde sizin bir araya gelmeniz lazım.” En sonunda, bir araya gelememelerine rağmen sadece Diyanete ve Ahmediyelere verdi. Şimdi, arada ciddi bir şey sorunu var yani öğrettiğin içerik tamamen farklı. Yani, bir Ahmediye Cemaati’nin verdiği din dersiyse herhangi bir diyanet cemaatinin verdiği din dersi arasında da ciddi farklar var yani bu anlamda, birleşme sorun ciddi bir sıkıntı.

Aynı şekilde, bu sosyal yardım vakıflarının, çatı vakıflarının kurulması meselesi de aslında aynı eksende dönüyor. Eğer dinî bir cemaat statüsü kazanmış olsaydı Müslümanlar, aynı şekilde büyük çatı yardım vakıfları da kurabileceklerdi. Hani, birçok, Hollanda’da, Almanya’da gündeme gelen bir konuydu bu ama birleşememe, birleştirilmeme sıkıntıları var Müslümanların.

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Türk kültürünü tanıtmaya adına, biraz, yabancı kaynaklarda hâlâ sıkıntılar olduğunu ben Almanya’da gördüm. İngilizcede zaten vardı ama Almancada olması beni şaşırttı. Maalesef çok az, bizim kültürümüzü yansıtmıyıcı şeyler var. Bu da bizim hâlâ böyle bazen... Amerika’da karşılaştığımda beni şaşırtmıyordu da “Türkiye nerede falan?” diye diyorlardı. “Nasıl bir ülke?” bunu diyor ama Almanya’dan da hâlâ benzeri insanların bunu söylemesi, bizi tanımıyor olmaları, bizim kültür politikalarımızda ya da eğitim politikalarımızda demek ki hâlâ atamadığımız çok adımlarımız var. İnsanlarımıza bu konuda belki yeteri kadar rehberlik yapamama gibi bir problem var.

Ama, bir konuda çok başarılıyız: Yemek kültürü konusunda çok başarılıyız Almanya’da, o kültür aktarımında da oldukça başarılı. Alman gelinlere falan da mesela acayip yemekler öğretmişler. Bir aileye misafir olmuşuk, gelin “Ben yaptım.” falan dedi. Çok ilginç yemekler falan yapmış ve çok beğenerek yapıyorlar. Onu öğretmişiz. Belki o farklı bir şey, yemek kültürünü...

BAŞKAN – Urfalı gelinse ah neler çıkmıştır, Antep’li...

ERTUĞRUL SOYSAL (Yozgat) – O Alman gelin, bahsettiği.

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Almandı, gelin Almandı ama...

BAŞKAN – İşte onu diyorum yani Urfalı bir aileye ya da Antep’li bir aileye...

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Elâzığlıydı adam.

BAŞKAN – Gakkoşsa.

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Evet, Elâzığlıydı. Öğretmişler gelinlere.

Evet, ben son sözlerimi...

BAŞKAN – Toparlayalım mı lütfen. Sanki bayağı bir kırk dakika oldu ama.

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Son sözüm buydu zaten. Ben çok teşekkür ediyorum sabırla dinlediğiniz için.

BAŞKAN – Estağfurullah, biz teşekkür ederiz.

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Bu, artan oranda devam edecek, belli. Biz de buna ilişkin politikalarımızı gözden geçireceğiz.

Çok teşekkür ediyorum dinlediğiniz için, sağ olun.

BAŞKAN – Özcan Hocam, raporunuza Elif Hanım bakacak, Yurt Dışı Türklere bıraktığımız.

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Tabii, 300 sayfalık bir rapor var. Özellikle sonuç kısmı...

BAŞKAN – Siz aldınız. Onun özellikle sonuç ve öneriler kısmını bizim kendi raporumuza dercedelim yani arkadaşlar da uygun görürse, tüm heyet üyelerimiz.

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Ben özetlemeye çalıştım zaten onların şeyini.

BAŞKAN – Tamam, peki, çok teşekkür ediyorum.

SİBEL ÖZDEMİR (İstanbul) – Bu raporu biz de alabilecek miyiz?

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Orada bütün rakamlar var. Alman Hükümetinden aldığımız rakamlar, o bahsettiğim şeylerin hepsi uzun uzun anlatılıyor.

SİBEL ÖZDEMİR (İstanbul) – Boşanma sebepleri en çok ne? İşte, siyasi anlaşmazlıklar filan ama o çok geniş kapsamlı sonuçta.

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Evet, çok geniş, tabii.

SİBEL ÖZDEMİR (İstanbul) – Şeyden de bahsettiniz yani aile içi ufak tartışmalar da...

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Oradan da çıkıyor.

SİBEL ÖZDEMİR (İstanbul) – Yani, normal, bu, farklı dinden evlilikler değil, normal evliliklerin içerisinde de olan tartışmalar gibi. Bunun dışında daha çok ne sebepten dolayı?

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Bizim gördüğümüz, kültür eksensiz çatışmalar yani işte anne babadan tutun, anne babaya ilişkin davranışlar, işte, eve misafir alma... Mesela, Almanlar diyor ki: “Hocam, üç ay öncesinden söyleyeceksin eve misafir alacaksın. Böyle bir şey olamaz. Benim amcamın oğlu, hep akrabalar orada, çat kapı geliyor. Bir defa geldi, ikinciye bizim hanım ya kavga çıkarır ya evi terk eder.” Şimdi, bu iki üç defa tekrar ettiğinde bizimki, Türk tarafı her ne kadar... Hani, Türk kültürüyle çok yoğun ilişki içinde değilsin ama bir şekilde akrabalarıyla görüşecek bu adam ya da kadın. Bu noktada çıkıyor, kültür noktası, çatışma sebebi. Yani, dolayısıyla, buradan çatışma çıkınca adam sizin ailenizi kabul etmiyor.

Mesela, bir tanesi diyor ki: “Hocam, bir fakirimiz vardı, ben yardım ettim. Bin avro para gönderdim. Benim üç yıldır başıma kakıyor onu ‘Sen niye gönderdin? Biz ne zorluklara bu parayı kazanıyoruz.’ falan.” Şimdi, bizim insanımız gönderir, bir şekilde gönderir ama Alman için bu anlaşılır bir şey değildir. Yani “Sen niye bin euro gönderiyorsun yani nasıl gönderirsin bin euro. Biz zaten bir zorluk çekiyoruz işte çamaşırımızı beraber, ortak yıkıyoruz.” bilmem ne falan. Bizim kültürümüzden en uzak insanların bile bu yardımlaşma kanallarını devam ettirdiğini görüyoruz biz.

SİBEL ÖZDEMİR (İstanbul) – O zaman yani anlaşmazlıklar kültürel. Dinsel çok az yan din kaynaklı boşanmalar çok az.

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Kültür. Din çok az. Zaten başlangıçta onu bir yılda aşılıyorlar.

SİBEL ÖZDEMİR (İstanbul) – Aslında dinlerin farklı olmasıyla evliliklerdeki sıkıntılar, normal, aynı dinden evlenen insanlar arasındaki sıkıntılarla da benzer.

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Benzer. Kültür boyutunda sıkıntı yaşıyorlar. Mesela, işte “Christmas’ı kutlayacağız yılbaşı ya da kurban bayramında.” Yani, işin kültür boyutu, orada yani...

SİBEL ÖZDEMİR (İstanbul) – Onu aşılıyorlar sanki biraz da hani.

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Evet, dini aşılıyorlar ama kurban bayramında, işin kültür kısmında işte yemekte ne olacak? Hindi olacak, şarap... Kültür kısmı burada yani şey değil burası.

SİBEL ÖZDEMİR (İstanbul) – Evet, kültürel çatışmalar.

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Yani, büyük oranda burada çatışma yaşıyorlar. Yoksa, ne dinî ne de etnik konuda. Mesela, adam zaten kabul ederek evlendikleri için o...

SİBEL ÖZDEMİR (İstanbul) – Tabii, tabii, o karşılıklı iki irade beyanı neticede. İnsanlar farklı dinlerden olduklarını biliyorlar evlenirken, iradelerini ortaya koymuşlar, evlenmişler ama bu ilginç bir şey, hani, dinin üstünde farklı çatışmaların olması. Bütün evliliklerde olabilir.

BAŞKAN – Aslında belki şundan da olabilir: Ne Hristiyanlar gerçekten Hristiyan gibi ne Müslümanlar gerçekten Müslümanlığın tüm gereklerini...

SİBEL ÖZDEMİR (İstanbul) – Biraz, evet, çağın da farklılaşması.

BAŞKAN – İki taraf da katı ve kurallı yaşamıyor artık.

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Hayır, hayır.

SİBEL ÖZDEMİR (İstanbul) – Çağın da değişmesi. Az evvel de söylediniz Hocam, dediniz ki: “Biraz da Türk kültürünün tanıtılması, işte, biraz daha önem verilmesi.” Ama, artık sanki hani insanların yaşamları çok farklı, özellikle yeni kuşaklarda. Çok da önemsenmiyor açıkçası, dikkat edilmiyor. Yaşam biçimleri çok farklı yani insanların öncelikleri de...

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Özellikle orada yetişenler için Sayın Vekilim.

SİBEL ÖZDEMİR (İstanbul) – Tabii, orası için söylüyorum.

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Orada yetişenlerde hemen hemen fark kalmamış zaten. Yani, baktığımızda, eğlence tarzları, işte, dinledikleri, okudukları kitap, şakaları, ne bileyim yani... Bir tek fark işte, bazen biri camiye arada gidiyor, bayramlarda falan, öteki de belki kiliseye gitmiştir işte doğduğunda falan. Öbürüyle büyük oranda örtüşüyorlar.

SİBEL ÖZDEMİR (İstanbul) – O nüanslar sanki kalkmış gibi artık gelecek kuşaklar için.

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Büyük oranda evet.

SİBEL ÖZDEMİR (İstanbul) – Çok ihtiyaç duyulmuyor yani tanıtılması, öğrenilmesi.

YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ İSLAMİ İLİMLER FAKÜLTESİ DİN SOSYOLOJİSİ ÖĞRETİM ÜYESİ DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Orada bizim bütün Türk STK'ları bundan dert yanıyor. “Devlet bize sahip çıksın.” falan diyorlar. Ne yapacak devletiniz size? Yani, çocuğunuz burada yetişmiş, devlet ne yapılabilir?

BAŞKAN – Sen sahip çıkabiliyor musun? Başkasına pas etme...

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Ama çok ilginç geliyor. Bizim milletin her tarafında var yani hemen... Belki yüzlerce STK'mızı ziyaret ettik. “Devletimiz bize sahip çıksın.” Önce çok mutlu oluyorlar. Biz diyoruz ki bak, Yurt Dışı Türkler bize finansman sağladı. “Oo, çok güzel, devletimiz bizimle ilgileniyor.” Sonunda da “Bak, bizim devletimiz bize sahip çıksın. Çocuklarımız böyle oldu.” falan şikâyetleri saymaya başlıyorlar. Hâlbuki yapılabilecek çok bir şey yok. Devlet ne yapsın? Yapacak bir şey yok yani. Belki bu dediğimiz anlamda...

NURİ OKUTAN (Isparta) – O cümle çok hoş şey değil yani devletin yapacakları vardır.

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Bu söylediğimiz anlamda evet.

NURİ OKUTAN (Isparta) – Gerekirse devletin o bölgede bir şey yapması lazım geldiği durumlar için... Dolayısıyla, orada kültür ataşelerimiz var, eğitim ataşelerimiz var...

BAŞKAN – Yunus Emre enstitüleri kuruldu.

NURİ OKUTAN (Isparta) – ...büyükelçilerimiz var, yarı kamu kuruluşlarımız var. Devlet de bakın, ciddi genel müdürlükler kurmuş. Devletin yapacakları vardır. Vatandaşımızın da o beklentisi çok anormal değil.

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Yok, değil.

NURİ OKUTAN (Isparta) – Biz işte Hollanda'ya gittik, Fransa'ya gittik. Orada Türkçe öğretecek... Mesela, şu sorunlardan birçoğu, dilini de bilmiyor vatandaşımız yani hepimiz için geçerli bu ama bilhassa o bölgedeki vatandaşlar için. Almanlar bilmiyor belki bizim kültürümüzü ama kendi insanımız da kültür diye birtakım, köyden, anneanneler ya da başka, içine serpiştirilmiş şeyleri biliyorlar yani Türk kültürünün gerçekte içinde olmayan birtakım şeyler kültür diye dayatılıyor vesaire filan. Yani, orada bizim yapacağımız çok şeyler vardır ama belki eksik olur. Bu eksiklikleri de gidermek lazım. Vatandaşın devletten beklentileri bu manada doğrudur.

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Tabii, tabii, haklısınız. Yani, orada şey ilginç: Yani, gerçekten çok canlı bir şekilde devletimizden şey bekliyor insanlarımız. O bir nevi güzel tabii ama bunu bekleyenler genelde tabii üst kuşaklar. Yani, işte, çocuğunu mesela diyelim ki işte eroin falan içiyor, diyor ki: “Devletimiz bize sahip çıksın.” Yani nasıl sahip çıkacak? Anca dediğiniz yolla kültür, eğitim ulaşırsa, imkânları, değerleri aktarabilirseniz olur. O da şu anda yapılabiliyor belli oranlarda, zaten söylediğiniz kurumlar, Diyanet de yanında yapıyor o işleri.

SİBEL ÖZDEMİR (İstanbul) – Bir de Hocam, boşanmalar ya da işte, bu anlaşmazlıklar sonucunda görüş ayrılıkları, işte, “Bunlar yüzde 69 düzeyinde.” demiştiniz galiba değil mi? Verisi var mı bunların? İşte, Türk kadın evlilikleri şu kadar, erkek...

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Var, var. Onların yani bu şeylerin istatistiki olarak tek tek hepsi var o rakamlarda, ben onları zikretmedim size. Raporumuza geçtiğimizde onların ayrıntılı bütün şeylerini göreceksiniz. Hem resmî Alman istatistik kurumundan alınanlar var hem bizim TÜİK'ten aldığımız istatistikler var, onların hepsini tablolar hâlinde göreceksiniz orada.

BAŞKAN – Çok teşekkür ediyoruz.

Farklı soru yoksa Necdet Hocama geçelim. Başbakanımızın Başdanışmanı...

NURİ OKUTAN (Isparta) – Elimizdeki kitap sizindi değil mi?

DOÇ. DR. ÖZCAN GÜNGÖR – Evet, bu, Amerika'da yaptığım çalışmanın sonuçlarını da içeren bir kitap.

BAŞKAN – Ama gerçekten çok doyurucu, çok faydalandık.

Çok teşekkür ediyoruz.

Doktor Necdet Subaşı Hocam Başbakanımızın başdanışmanlarından ama bizim onu davet etme nedenimiz Diyanetteki yine yurt dışı Türkleri özelinde yaptığı çalışmalarla ilgiliydi.

Şimdi sizi dinleyelim. Bir on-on beş dakika içinde toparlarsak soru-cevap şeklinde de gideriz.

Buyurun Hocam.

BAŞBAKANLIK BAŞDANIŞMANI DR. NECDET SUBAŞI – Hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Tabii, nasıl bir taramada çıktığımı bilemediğim için doğrudan Özcan Bey'in vurguladığı gibi öyle çok kadın odaklı bir sunumum olmayacak çünkü araştırmalarımızda kadına yönelik bir yoğunluk içerisinde çalışma yapmadık. Biz birbirini besleyen, birbirini tetikleyen 2 önemli çalışma yaptık. 2004'te başlayan ve 2015'e kadar değişik vesilelerle güncellenen çalışmalardan söz etmek istiyorum. İzin verirseniz bu çalışmalarda bir şekilde yer alan kadın sorunu, yurt dışındaki, Türkiye'deki kadın göçmen varlığı sorunu, onlar üzerinde durmak istiyorum. Bunun dışında doğrudan yoğunlaşarak yani kadını merkeze alan bir çalışma yapmadığımızı ifade etmek isterim.

Ben köken olarak ilahiyatçiyım, uzun süre Diyanette Strateji Başkanlığı yaptım. Bunları bilmenizde yarar var çünkü hangi perspektiften baktığımı görmemiz için bunları söylemek zorundayım. Gazi İletişimdeyken şimdi sözünü edeceğim araştırmayı Yasin Aktay'la birlikte 5 Avrupa ülkesinde tamamladık. Alevi Açılımı Koordinatörü olarak görev aldım 2009-2010'da, şimdi aynı işle, yine aynı sorumlulukla devam ediyorum.

Bizim Avrupa'yla ilgili kişisel olarak ilk çalışma konumuz henüz daha yeterli ölçüde üzerinde durulmayan bir konu etrafında geliştirdi, Avrupa İslam'ı üzerine. Bugün Avrupa İslam'ı çok konuşuluyor, özellikle islamofobi bağlamında Avrupa İslam'ı bir çıkış kapısı olarak değerlendiriliyor, tartışılıyor. En azından Avrupa'nın kendisi farklı Müslüman toplulukları nasıl entegre edeceği konusunda Avrupa İslam'ına umut bağlamış durumda. Demin din dersleriyle ilgili vurguladığımız konuda özellikle Almanya'da Alman İslam Konferansı, Fransa'da Fransız İslam Konseyi gibi oluşumlar sonuçta oradaki Müslüman varlığını kendi kültürel kodlarından ayırtırmaya, ayırmaya ve yeni bir damar üretmeye yönelik bir çaba.

Biz bunları görmek için 2004'te Fransa üzerinde Avrupa İslam'ı tartışmalarını takip etmeye koyulduk. Maalesef, o süreçte Türkiyeli göçmenlerin konuyla uzaktan yakından alakası yoktu aslında, bizim araştırmamız Türkiyeli göçmenlerin bu konuya nasıl baktığını görmektir. Fakat teorik olarak da pratik olarak da Türkiye Müslümanlarının yani yurt dışındaki göçmen varlığının bu konuyu hiçbir şekilde sorunsallaştırmadığını, bu konudan habersiz olduğunu falan üzülerken gözledik. Türkiye Müslümanlığı falan dediğimde de oradaki sıradan yurttaşları kastetmiyorum, örgütlü, dinî toplulukları kastetmiyorum DİTİB, Diyanet, Millî Görüş, Süleymanlılar, Nurcular gibi. Bu tanımlamaları da suçlayıcı ve karalayıcı

bir şey olarak değil, gerçeklik olarak ifade ettiğimi bilmenizi isterim. Tabii, özellikle Kuzey Afrika hattından gelen Afrikalı göçmenler üzerinde yoğunlaşarak üretilmiş, hatta çok erken dönemde Selefi-Vahhabi çizgisine karşı da bir dil üretmek için geliştirilmiş bir proje.

İslam dünyasından bu konuya somut olarak gayret ve çaba göstererek katılan 2 isim vardı: Biri Bassam Tibi, Avrupa İslam'ını savunuyordu, biri de Tarık Ramazan. Tarık Ramazan ihtiyatlı, çekingen yaklaşımlarla bu konunun Avrupa için geçerli bir model olabileceğini -ama ihtiyatı elden bırakmadan- öneriyordu. Bunun dışında Türkiye söz konusu olduğunda -tabii, ben büyükelçilerle bu konudaki sorumluluk sahibi herkesle görüştüğüm için rahatlıkla söylüyorum, 2004 üzerinden konuşuyorum- hiç kimsenin böyle bir konuyla uzaktan yakından alakası yoktu. Şimdi, Türkiye'de ekranlarda sık sık gördüğümüz o dönemin büyükelçisi de bana şunu söylemişti: "Eğer Millî Görüş, Süleymanlılar, Nurcular gibi fenomenleri Avrupa'da bastırmayı başarırızsa Diyanete de gerek yoktur, Diyaneti de geri göndeririz." Bu, benim doğrudan kayıt altına aldığım bir görüşmedir onun da izniyle yani o zihni dünyayı bilmenizi arzu ediyorum.

Şimdi, tabii, şunu sormak lazım: Biz bu Avrupa'daki -göçmen tanımı çok problemlili bulunuyor ama dilime çok kolay geldiği için söylüyorum- oraya yerleşmiş göçmen Türk varlığını, Türkiyeli vatandaşlar topluluğunu nasıl değerlendiriyoruz, onlara neyi yüklüyoruz, onlar orada neyi temsil ediyor? Şimdi, bir Türk milliyetçisinin onlara yüklediği şey farklı, Türk İslamcısının farklı, Kürt milliyetçisinin farklı, Kürt Müslümanın farklı, sufinin farklı falan, herkesin farklı. Bana kalırsa onlara çok büyük bir yük bindiriyoruz yani onları hiç hak etmedikleri derecede ciddi bir temsil kanalı olarak, ciddi bir takdim kanalı olarak lanse ediyoruz ve bizim buradan baktığımızda içine düştüğümüz paradoksların büyük bir bölümü onlara hak etmedikleri bu statüyü yüklememizden kaynaklı. Onlar aslında bunu ne hak ediyorlar ne de başarabilecekler, böyle bir şey yok yani. Çünkü 1970'lerin dünyasında... İlk kuşak 1960'larda değil mi? 1955-1960. 1960'ların dünyasında Avrupa'ya transfer olmuş ve çoğunlukla da -belki de abartmamış olacağız- çıkar amaçlı, para kazanmak, iş gücü, vesaire gibi bir misyonla oraya taşınmış insanların bagajında ne var, ona bir bakmak gerekiyor. Bu, antropologların görevi. Yani gittikleri zaman onlar Türkiye'den kültüre ne götürdüler, dinse ne götürdüler, siyasetse ne götürdüler?

Mesela 1970'li yıllarda aile birleşimleri başladı, kadınlar Avrupa'ya gitmeye başladılar. Bu aslında oradaki Türkiyeli varlığı için müthiş bir avantaj. Çünkü Özcan Bey de mutlaka kendi bulgularında ona rastlamıştır, eğer kadınlar gitmeseydi biz o göçmen nüfusu eritecektik, kaybedecektik. Çünkü onların düzenli bir yaşam, disiplinli bir aile yapısı falan söz konusu bile değil. Biraz uçukluk, biraz savrukluk, biraz özentî yani Batı'yla çok kaba saba bir ilişkinin ürünüdür ilk giden göçmen kuşak. Onların hikâyelerini dinlediğiniz zaman daha çok hovardalık hikâyeleri dinlersiniz. Onların dindarlıkları da hovardalıklarından farklı değildir. Yani bunu çok rahat söylüyorum, rahatsız edici bir dil kullanırsam kendimi toparlayabilirim. Yani kaçamaklarında da bir özensizlik var, dinseliklerinde de bir özensizlik var.

BAŞKAN – Maalesef o bir algı da oluşturdu.

BAŞBAKANLIK BAŞDANIŞMANI DR. NECDET SUBAŞI – Yani şimdi, tabii, ben 2 araştırma yaptık dedim. Birincisi "Fransa'da Türk göçmenler: Din, kimlik ve entegrasyon sorunları." Fransa çok önemli çünkü 2004 söz konusu olduğunda Türk laikliğiyle Fransız laikliği arasındaki eşleştirmeleri de dikkatle takip etmek gerekir. İki tarafın din, diyanet, laiklik, hayat, gündelik hayat, vesaire karşılaştırmalarında sık sık ortaklıkların gözlemlendiğini biliyoruz. Zaten Türk laikliği bugün bile yani çok büyük operasyonel müdahalelere dâhil olmasına rağmen bugün bile laiklik Fransız kaynaklı bir yapı olarak çok fazla dikkat çekiyor. Ben o araştırmayı kişisel olarak yaptım. O araştırmada Türkler Müslümanlıklarını burada nasıl sürdürecekler? Bu Müslümanlıklarının boyutları nasıl bir şey ve Fransız kültürüyle yüzleştikleri zaman kendilerine ne kalacak? Din kültürel bir artık olarak mı değerlendirilecek, yoksa, din, din olarak mı ortaya çıkacak? Bunları gözlemeye çalıştım.

Benim burada kurguladığım şeyin orası için fazla lüks olduğunu üzülerek gördüm. Yani burada kurgulayarak gittiğim, kendi projemi yazarken düşündüğüm şeylerin yüzde 80'inden vazgeçmek zorunda kaldım çünkü gerçekten orada bir batağa saplandım. Yani şöyle bir batacık: Orada kimliklerini korumaya, kimliklerini her koşulda besleyerek inşa etmeye çalışan bir topluluk var ama bu topluluk mesela entelektüel sorularla muhatap değil, mesela bu topluluk Paris'in herhangi bir çok izlenen kanalını takip ederek gündelik hayatı izleyen, gündelik hayatın temel kodlarıyla ilişkiye geçen bir topluluk değil. Bu topluluğu arsa satışları, kara yollarında durum ve Erzincan'daki akrabalar dışında, "Düğünü nasıl yapacağız? Oğlanı Cezayirli kızdan nasıl kurtaracağız? Uyuşturucuyla nasıl mücadele ederiz ve çok çabuk kazanabileceğimiz bir yere nasıl kapağı atabiliriz?" dışında -çok abartısız söylüyorum- fazla da şey görmedim. Birkaç organizasyon dertliydi, mesela COJEP gibi organizasyonları ifade etmem gerekir, hatta şöyle söyleyeyim: Afrika kökenli Müslümanların oluşturdukları şeyler biraz daha oturmuştu çünkü onlar zaten birkaç yüzyılın ürünü yani sömürgecilikten gelen bir şey var, hatta o zamanlar çok ciddi sokak isyanları başlamıştı. 2005'te ben oradayken o isyanların bir bölümünü takip de ettim, insanlar zıvanadan çıkmıştı yani. Her şeye saldırıyorlar ve ne istediklerini bilmiyorlar. Böyle bir topluluğun böyle bir tepkiselliğe ulaşması için onlara nasıl bir müdahale, nasıl bir etki yaratmış olabilirsiniz, onu da düşünmek lazım. Türklerin böyle bir sorunu falan yok çünkü Türkler Batı'yla ya da Fransa'yla böyle kalplerine, zihinlerine dokunan bir yüzleşmeyle muhatap değiller yani öyle bir şey yok. Sorular için gidip muhabbet ettiğimde falan da çok bozuluyordum çünkü çok ileri giden sorular soruyorum yani o dünyada değiller. Bu iyi bir şey mi? Bu dünyaya sağır olmak koruyucu bir kalkan mı, yoksa uzun vadede bunları çokertecek bir şey mi, onu ayrıca biraz sonra tartışmak istiyorum.

İkinci çalışma konumuz daha uzun soluklu bir araştırmaydı, Yasin Aktay'la birlikte tamamladık: Referans Grupları Avrupa'da Türkler Dinsel Organizasyonları, Söylem ve Tasavvurları. Fransa, Belçika, Hollanda, Avusturya üzerinden yaptığımız bir araştırmaydı. Bu araştırmada da Türkiye kökenliliğini vurgulayan ve İslam vurgusunu öne çıkaran, İslam'la ilişkisini bir meşruiyet zemini olarak kullanan organizasyonları çalıştık. Yani bunlar bilinen şeyler: DİTİB –Diyadinin Türk İslam Birliği- Millî Görüş, Süleymancılar, ATİB gibi. Hemen her ülkede farklı da olsa yapısal olarak varlığını sürdüren organizasyonlar. Biz orada 2006'da buna başladık. Orada da şunu görmeye çalıştık: Bunların arasındaki ayrım nereden kaynaklanıyor? Söylemleri nedir? Avrupa algıları nedir, Türkiye algıları nedir? Uzun vadede kendilerine yönelik kurguladıkları gelecek nasıl bir şeydir? Neyin peşindedirler yani? Millî Görüş neyin peşindedir? Tabii, biz bu araştırmayı yaptığımızda Cemalettin Kaplan gibi figürler tasfiye edilmişti yani Millî Görüş durulmuştu. Süleymancılar daha kamusal bir yüz, daha tanınır bir pozisyona taşınmışlardı. DİTİB de aslında 1980'lerde kurulmuş bir organizasyon biliyorsunuz. DİTİB de yeni yeni diğer cemaatlerle rekabet hâlinde, kendine alan açarak onları bir şekilde... Bu öyle yani orada böyle şeyler oluyor.

Yeri gelmişken söyleyeyim: Avrupa'da şimdi konuşacağımız bütün dinî grupların dinî referans dünyalarında Süleymancıların çok büyük bir etkisi var. Yani eğer Süleyman Hilmi Tunahan grubunun söylemlerini, akışlarını ciddi anlamda takip etmezsek oradaki ilk kuşakların din algısının niye bu kadar sert, niye bu kadar ayrıştırıcı ya da sınır koyucu olduğu konusunda yetersiz çözümlenmelere ulaşırız. Onun için bu cemaat... Arkasından Millî Görüş, 1970'lerde Millî Görüş orada yapılanmaya başlıyor. Rahmetli Erbakan'ın belki de en önemli desteği yani psikolojik, sosyal moral desteğini oradan aldığı düşünüyorum çünkü Avrupa'nın her yerinde bütün dinî gruplarla yarışabilecek, onlarla boy ölçüşebilecek, hatta gündelik dinî tartışmaları yönetecek, kurgulayacak, üretecek bir zemin olduğunu da ifade etmek isterim.

BAŞKAN – O dönem o boşluğu doldurmuşlar belli ki değil mi?

BAŞBAKANLIK BAŞDANIŞMANI DR. NECDET SUBAŞI – Yani tabii, şey yok o zaman. Devlet göçmenliğin tanımını 1970’te yapmış. Oradakilerin insan olup olmadığı konusunda 1980’den sonra ancak Cemalettin Kaplan sayesinde fark etmişler. Çünkü biliyorsunuz, orada İran devriminden sonra çok ciddi, farklı, tuhaf, radikal bir İslami jenerasyon gelişmeye başladı İslami atıflarla kendini ilişkilendiren ve bu ilk başta Millî Görüşte bir parçalanmaya, bir dalgalanmaya neden oldu. Devlet oradaki Türk vatandaşlarını bu cemaatlerden –tırnak içinde- korumak ve onlardan farklı bir İslam imajı üzerinden yeniden inşa etmek için DİTİB’i kurguladı Tayyar Altıkulaç zamanında oluştu. Burada yeri gelmişken ifade edeyim, mesela Türkiye her koşulda içeride ne kadar laik olursa olsun dışarıdakilerin çok Müslüman olmasını istiyor, böyle bir paradoksu var. İçeride ne kadar liberal olursa olsun dışarıdakilerin sağlam, müstakim, din diline vâkif, kimliklerini din, artı, başka şeylerle de koruyacak...

BAŞKAN – Ama böyle bir şey yok.

SİBEL ÖZDEMİR (İstanbul) – Mümkün değil ki.

BAŞBAKANLIK DANIŞMANI DR. NECDET SUBAŞI – Ama bu böyle yani, bu gözlemlerim benim şey... Bu kötü bir şey olduğu için söylemiyorum yani devletin dışarıdaki yüzünün çok dindar olduğunu gözlüyorum ama bu nasıl bir şey?

BAŞKAN – Sebebine bakmak lazım.

BAŞBAKANLIK DANIŞMANI DR. NECDET SUBAŞI – Mesela beslenmiş bir dindarlık mı, geliştirilmiş, üzerine yatırım yapılmış, mesela rasyonalize edilmiş bir dindarlık mı? Hayır, tam tersine, 80’lerin kültürel ikliminde çakılı kalmış ve gücünü inattan alan, gücünü geçmişe atıftan alan ama içinde o rasyonalizasyonu olmayan bir süreç.

Bu söylediklerim çok ağır gelebilir, benden beklemeniz de zor olabilir böyle şeyleri ama bunu özellikle belirtmek istiyorum çünkü kadınları konuştuğumuzda mesela eğer Süleyman Hilmi Efendi Cemaati, bir; Millî Görüş, iki diyorsak üçüncü olarak da kadınları katmalıyız. Avrupa’daki Müslüman varlığının en önemli sigortası kadınlardır. Eğer bu iş erkeklere kalsaydı, çok rahat söylüyorum...

BAŞKAN – Tespit nereye doğru gidiyor bak, Özcan Hocam da belirtti.

ERTUĞRUL SOYSAL (Yozgat) – Doğru, doğru.

BAŞBAKANLIK DANIŞMANI DR. NECDET SUBAŞI – Yani kadın varlığının orada... Ama bu tabii, “Hangi İslam?” sorusunu gündeme getirir. Mesela folk İslam ne kadar tatminkârdır? Anadolu kırsalının yer yer hurafe, yer yer efsane, yer yer mit, yer yer işte, ne bileyim, kitabı, duygusal İslam’ının Batı’da her şeyin rasyonalize edildiği bir toplumda bize nasıl bir alan açacağını da ayrıca tartışmak lazım. Mesela böyle bir durumda da çocuklar annelerinden utanacaklar, okulda annelerini görmek istemeyecekler, annelerinin giyimi kuşamı ki ben o anneler söz konusu olduğunda tesettür kavramının siyasal bir imge olduğunu da sanmıyorum çünkü onlar tipik Anadolu kıyafetiyle arzıendam ediyorlar ama buna rağmen çocukların bu folk İslam görüntülerine yakın, yatkın aileleriyle görülmeyi önemli ölçüde tercih etmediklerini, buna biraz eleştirel baktıklarını, mırın kırın ettiklerini söyleyebiliriz. Ben pek çok insanla görüştüğümde mesela kendi İslamlığını üretmeyen, hazır bulduğu İslam’la da sorun yaşayan garip, böyle biraz melez bir süreçle karşı karşıya olduğumuzu düşünüyorum. Hatta fırsat bulursanız eğer siz Komisyonunuza davet ederseniz Nilüfer Göle’yi de çağırmanızı çok arzu ederim çünkü daha yeni yayınladığı bir çalışmada Avrupa’da İslam’ı sınırlar üzerinden ele alıyor ve çok değerli katkılar sunacağını düşünüyorum.

BAŞKAN – Listemizde vardı, görüşmek istediğimiz...

BAŞBAKANLIK DANIŞMANI DR. NECDET SUBAŞI – Bizim alanda özellikle akademide din sosyolojisinde çok sınırlı arkadaşımız, Nilüfer Göle...

BAŞKAN – “Avrupa’daki İslam’ın...”

BAŞBAKANLIK DANIŞMANI DR. NECDET SUBAŞI – “Avrupa’da İslam, Sınırlar...” Tam ismini bilmiyorum ama Avrupa’da İslam üzerine çalışması var.

BAŞKAN – İlk listemizde vardı Hocam...

BAŞBAKANLIK DANIŞMANI DR. NECDET SUBAŞI – Yeni yaptılar, güncel bir çalışma olduğu için önemli.

BAŞKAN – “Yeni”, “güncel” diyorsunuz, tamam.

BAŞBAKANLIK DANIŞMANI DR. NECDET SUBAŞI – Göle profesör, Boğaziçi Üniversitesine döndü.

BAŞKAN – Biliyorum, tanıyorum.

BAŞBAKANLIK DANIŞMANI DR. NECDET SUBAŞI – Şimdi, üçüncü olarak kadınları da Millî Görüş ve Süleyman Hilmi Efendi Cemaati’yle aynı bağlamda değerlendirmemiz gerektiğini söyledim çünkü orada taşıyıcı annelik rolünün yani yatak bir zemin, bir referans dünyası üretmesi açısından kadınların önemli bir aktör olduğunu düşünüyorum. Bu, tabii, Özcan Bey’in vurguladığı gibi, yeni kuşak kadınlar için geçerli olan bir şey değil, yeni kuşak kadınları başka bir bağlamda değerlendirmek lazım yani şimdi bugün benim anlattığım şey 30 yaşın altındaki kadınları kapsamıyor yani bu taşıyıcılık pozisyonunun 30’un üstündekiler için çok önemli bir kanal olduğunu düşünüyorum.

Şimdi, İslamilik iddiası taşıyan cemaatlerin temel örüntüleri, gelecek tahayyülleri, Türkiye ve Avrupa’yla ilgili tasavvurlarını çok uzun soluklu bir çalışmayla ele aldık. Bu konularda kabul etmek lazım ki Almanya’daki Türklerin ortaya koydukları birikim çok daha ileri yani gelişkin ve model alınabilir bir şey çünkü Almanya’da İslam çok ciddi çatışmalara, çok ciddi yüzleşmelere maruz kalmış bir şey. Çatışmadan kastettiğim kavga anlamında çatışma değil yani polemiklerin parçası olduğu için, Almanya’nın gerek Türkiye’yle olan ilişkileri gerek kendi içinde en büyük Türk nüfusu barındırıyor olması onun İslam’la ilgili projelendirme konusunda diğer ülkelerin daha fazla önüne geçmesine neden oluyor yani Almanya İslam’ı, Türklüğü dert etmiş, kafa yoran, bununla ilgili projeler geliştiren ne dersiniz deyin en önemli ülkedir. Türkiye’de genellikle Almanlara ajanlık, operasyonel müdahaleler filan diyorlar ama bu da yersiz iddia değildir, Almanya ciddi ciddi Türk ve Müslüman varlığı konusunda konsept geliştiren, iddiaları olan, hatta kendince kanallar açarak oradaki varlığı ona mahkûm etmeye çalışan bir ülkedir, bu işe kafa yormuş bir ülkedir. Eşleştirme yaptığımızda Türkiye’nin böyle bir projesi falan da yoktur. Yani Türkiye’nin oradaki projesi büyük yatırımlar, büyük iddialarla gerçekleştirilmiş olsa da henüz sonuçlarını görme imkânına sahip değiliz. En önemli projesi Diyanettir, Diyanet İşleri Başkanlığı basit bir organizasyon değildir, oradaki Türkiyeli varlığını kuşatan, onların daha ortak bir dil etrafında Türkiye bağlarını güçlü kılmaya çalışan çok önemli bir enstrümandır, ciddiye alınması gerekir. Millî Görüş çok güçlü bir organizasyondur ama daha küresel ölçekte -onun tam adı ne olabilir- doğrudan milliyetçi kodlarla izah edemeyeceğimiz daha böyle evrensel bir dile doğru kaymaktadır ve önümüzdeki süreçlerde Almanya’yla kurulabilecek yeni entegrasyon adımlarında Millî Görüşün daha rahat hareket edebileceğini, en çekişen ve sınır, ölçü geliştirenin sadece Süleymancılar ve Diyanet olduğunu düşünüyorum yani Diyanet ve ATİB, Süleyman Hilmi Efendi Cemaati Türklerin Almanya’daki entegrasyonu sürecinde korunaklı, daha millî, daha Türkiye’ye bağlı bir dil geliştirmesinden yana çaba gösterirken Millî Görüş daha böyle uluslararasılığa açık, oradaki Türk varlığını Batı’nın modern değerleriyle bir Müslüman olarak eşleştirmeye, bir Müslüman olarak buluşturmaya emek veren farklı bir yapı olduğunu özellikle ifade etmek isterim. Onu da ben bir kazanım olarak görüyorum, öbürünü de bir kazanım olarak görüyorum.

Şimdi, biz, bu cemaatlerin -tabii, orada cemaat olarak algılanıyor- birbirleri hakkındaki geçmişte oldukça negatif sayılabilecek dil gerilimini aştıklarını düşünüyoruz. Mesela biz araştırmaya başladığımızda bunlar birbirlerine “kâfir”, “müşrik”, “tağut”, “ajan”, her şeyi diyorlardı; şimdi öyle

şeyler söylemiyorlar yani bir bayram konuşması gibi değil, daha nazik “Onlar da işte kardeşimiz, onların farklı iddialarımız var...” Bu noktaya gelmiş olmalarını çok önemsiyorum yani oradaki Türkiyeli nüfus varlığının aralarındaki gerilimin, dindarların arasındaki gerilimin azaldığını ama bununla beraber Alevilerin bütün bu yapıdan, bütünlükten olağanüstü bir hızla koptuklarını da ifade etmek istiyorum. Siyasal anlamda Kürt hareketi de...

BAŞKAN – O kopuşu neye bağlıyorsunuz?

BAŞBAKANLIK DANIŞMANI DR. NECDET SUBAŞI – O kopuşu ben dindarlara bağlıyorum ama Türkiye’deki gelişmelerin de bunda çok önemli etkisi olduğunu düşünüyorum yani buradaki Alevi ortamının şekillenışı oraya daha sert şekillerde yansıyor. Dil ve argüman desteği çoğunlukla Batı’dan buraya doğru aksa da yani Alevi hikâyesinin entelektüel zemini Türkiye’de şekillenmiyor, daha ileri düzeyde dilin Batı’da oluştuğunu tahmin edebiliyoruz, görüyoruz, gözlüyoruz ama her hâlükârda Aleviler ile Türk Müslümanlar arasındaki sınırın Türkiye’den çok daha vahim bir şekilde ilerlediğini orada gördük. Türkiye’de siz bu gerilimi hiçbir yerde yaşamazsınız, en radikal Alevi organizasyonlarında bile nezaket, zarafet, karşılama, tolerans çok yüksektir yani içinde olduğum için söylüyorum ama şeyde böyle bir kopmuşluk... Ama tabii, bunun ayrıca da kendi özünde barındırdığı bir itilmişlik, dışlanmışlık, “Türkiye bizi ihmal etti.”, “Buradaki dindarlar bizi adam yerine koymuyor.” vesaire gibi şeyler var ama “Avrupa Müslümanları bizi Müslüman saymıyor.” eleştirisi azaldı çünkü öyle bir iddiaları yok şimdi. Yani mesela 2004’te gittiğimde “Bunlar bizi Müslüman saymıyorlar, bizi Müslüman yerine koymuyorlar, oysa biz de Müslümanız.” diyorlardı ama şimdi gittiğimizde böyle bir dertleri falan yok, tam tersine, “Türkiye’nin, vatandaşsak bizimle nasıl bir ilişkisi var?” gibi daha başka bir yerde. Bu on yıllık süreç içerisinde özellikle Alevi hikâyesinin yurt dışında sonuçta hepimizi gerebilecek noktalara doğru ilerlediğini söylemek isterim. Bu, tabii, kadınlara da yansıyan...

Ha, orada -belki parçalı anlatıyorum ama- bilinç, ayrışma bilinci, siyasal mobilizasyon gibi konularda Alevi gençleri ile, kadınları ile; Kürt gençleri ile kadınları ile diğerleri arasında inanılmaz bir fark var. Mesela Millî Görüşün kadın aktörleri kermeslerde görülen bir şeydir. Kermes, işte, bayramlarda ya da özel günlerde düzenlenen, cemaat hayrına yapılan işte, kermes dediğimiz etkinlikler. Ama Alevi kadını her yerde özne olarak görebilirsiniz. Zaten okul konusunda Sünni Müslüman kadınlar kadar çekinceleri kadar yoktur, okulun onları bozacağına dair çekinceleri olmadığı için Aleviler başarabildikleri ölçüde okuldalar, başarabildikleri ölçüde belediyelerin etkinliklerinin parçasıydılar, kiliselerin fonlarından yararlanma konusunda en az erkekler kadar... Görmüşsünüzdür orada mesela pek çok yerde Alevi organizasyonlarında muhataplarımız hep kadınlardır gittiğimiz yerlerde ama mesela Sünni organizasyonlarda kadınlar hiçbir zaman bir muhatap olarak yoktur, sadece demokratik bir hava yaratmak için dernekte bir üye, yani bunlar çok...

BAŞKAN – Şu dönemde sanki o değişmiş gibi, şöyle yapmışlar onu: O STK gibi tanımlanıyor ya bahsettiğiniz, “kadın kolları” diye bir ayak oluşmuş...

BAŞBAKANLIK DANIŞMANI DR. NECDET SUBAŞI – Evet, biliyorum; onların açıklayabilirim size nasıl bir şey olduğunu.

BAŞKAN – Yani karşımıza hep kadın kolları, işte, Süleymancıların...

BAŞBAKANLIK DANIŞMANI DR. NECDET SUBAŞI – Ama o da yine sonuçta merkezden uzaklaştırmaya yönelik bir şey yani.

BAŞKAN – Öyle mi?

BAŞBAKANLIK DANIŞMANI DR. NECDET SUBAŞI – Şöyle yani: Siz şimdi, Millî Görüşün çekirdek kadrosuna yeterli ölçüde bir kadın üyesi koymadığınız zaman, onlara “Sizin bir kadın ofisiniz var, siz orada çalışın.” dediğinizde onu yine ikinci bir...

BAŞKAN – Evet, ayırıyor, ayırıştırıyor.

SİBEL ÖZDEMİR (İstanbul) – Ayırıştırıyorsunuz.

BAŞBAKANLIK DANIŞMANI DR. NECDET SUBAŞI – Orada çok ince, çok şeyler döner yani onu anlayabiliyoruz.

Şimdi, oradaki yapılanmalarda en önemli kurumsal yapı Diyanet, “Bunu küçümsememek gerekir.” dedim, Diyanetin orada bir üst dil kurmaya, bütün cemaatlerin etrafında buluşabilecekleri ortak bir yapı üretmeye çalıştığını söyleyebiliriz fakat burada bir açıklamaya ihtiyaç var: Biliyorsunuz, oradaki Diyanet görevlilerinin tamamı Türkiye’den gitmektedir. İşte, bizim “din görevlisi”, “imam” diye tanımladığımız bu kişiler uluslararası sözleşmeler nedeniyle orada “sosyal asistan” olarak tanımlanmaktadır yani bizim işte, “imam” dediğimiz şey orada “sosyal asistan”dır ve bunlar dernekler tarafından kurgulanmış, kurulmuş camilerde devlet adına imamlık yapmaktadırlar. Buradaki hiyerarşiye dikkatinizi çekmek isterim: Görev yaptığımız caminin sahibi dernektir, dernek devletten talep etmekte ve kendisine imam istemektedir, Türkiye devleti de oraya bir imam göndermektedir. İmamın maaşını biz veriyoruz, Türkiye Cumhuriyeti devleti, imamın lojmanını dernek veriyor ve o dernekte akıl almaz hiyerarşik şeyler vardır, denetim ağları, hegemonyalar vardır ve imam sanıldığı gibi her zaman Türkiye devletinin çıkarlarına bağlı bir aktör değildir, aynı zamandaki oradaki derneği de gözetmek zorunda olan...

BAŞKAN – Doğal olarak.

BAŞBAKANLIK DANIŞMANI DR. NECDET SUBAŞI – ...dolayısıyla, durup dururken politik bir aktör olmak zorundadır yani oradaki çıkarını da gözetmeye mahkûmdur. Bunu şunun için söylüyorum: Orada, yıllardır orada yaşayıp oranın şartları içerisinde kendini biçimlendirmiş insanlara birkaç aylık hazırlık kursundan sonra ve yarım yamalak kitabı Almanca üzerinden gidip görev yapanların çok da verimli olmadıklarını oradaki uygulamalardan görüyoruz. Verimlilikten şunu kastediyorum: Türkiye kendi içindeki yani ülkede yaşayan imamlara cemaatin bilinçsel dünyasına, psikolojik dünyasına müdahale etme anlamında bir sorumluluk vermiyor. Yani mesela diyelim Kocatepe Camisi imamından beklediğimiz şey “Kardeşim, sen ayrıca cemaatle ilgilen, onları tek tek dolaş, onlara yardımcı ol.” filan demiyoruz, “Namazı kıldır, camiye kontrol et, caminin bakımını üstlen, vesaire.” Bu çok anlaşılır bir şey ama bizim yurt dışında görevli imamlarımızdan beklediğimiz şey psikiyatristin görevinden başlar, her şey.

BAŞKAN – Aynen öyle.

BAŞBAKANLIK DANIŞMANI DR. NECDET SUBAŞI – Yani oradaki aile içi geçimsizlikler, ailedeki tutarsızlıklar, çocuğun kaybı, geleceğe yönelik endişeler, oradaki Türk kolonisinin varlığının belli başlı sorunlarının karşılanması konusunda elde avuçta sadece imam vardır ve imam... Mesela ben Diyanette çalışırken oradaki derneklerin imam değerlendirmesine bakıyoruz, mesela Kocatepe Camisinde “İmam nasıl?” diye sorsanız, derler ki işte: “Kıraati çok güzel.”, “Çok güzel Kur’an okuyor.” “Namazı çok tatlı kıldırıyor.”, “Hafif tatlı da bir adam.”, “Birkaç kez de selamlaştık.” O kadardır ama Avrupa’daki için sorulan sorular bundan daha fazladır, “Bizimle ilgileniyor.”, “Evimize geliyor.”, “Çok sağlam, derin hoca.”, “Önceki hocayı aratmıyor.” gibi böyle çok farklı kalıplara doğru gider.

BAŞKAN – Sosyolog, psikolog, hepsi.

BAŞBAKANLIK DANIŞMANI DR. NECDET SUBAŞI – Ama orada şöyle bir şey var: O kadar oturmuş bir yarım yamalak dinsellik var ki imamın onu yarması, yeni bir şey söylemesi, oradaki varlığını sürdüren algıya karşı bir cephe açması mümkün değil; açarsa lojmandan olur, açarsa sürülür, açarsa dışlanır. Onun için, oradaki yerel, bizim köy imamları gibi... Ben Artvin Şavşatlıyım. Bizim köye gelen bir imam... Bizim köyde birkaç tane din ulusu var; Molla Nevi, Molla Hüsrev, Molla Mehmet. Bunların ürettiği bir din halkası var, bunu öyle şey yapmak ancak çok yüksek bir takvayla filan yani imam böyle çok derin bir şey olursa belki. Halk İslam’ıyla yüzleşmek o kadar mümkün değil.

Özellikle kadınların bu konularda Anadolu'dan getirdikleri o hazır bagajlarındaki dinsellikle, yine orada yaşayan cemaatlerin ürettikleri dinselliklerin karmasından ortaya çıkan garip, müdahalesi zor, operasyona izin vermeyen bir şey yani Ortodoks sisi var, Ortodoks şeması var. Bunun, hani böyle buradan bakınca kolay gibi görünüyor ama oraya gidince de pek fazla ellenmemesi gerekir. Bunun da kimlik bileşenlerinin önemli bir parçası olduğunu, kimlik beyanında değişmesinin o toplumun asimile edilmesine çok katkı sağlayacağını düşündüğüm için bunları da hem olumlu hem olumsuz yanlarıyla söylüyorum. Yani, mesela, bu inatçı dinsellik aynı zamanda da onları şeye karşı koruyor... Mesela, namus, iffet anlayışı, çocukların zina gibi karşı cinsten yasa dışı -tırnak içinde- ilişkilerine yönelik tanımlamalarda din örgütü temsilcileri daha liberal olabiliyorlar ama kadınlar daha temkinli, daha kararlı, ölçüleri çok daha ağır bu konularda; evlatlıktan reddetme mesela. Mesela, "Herhâlde din girmemiştir bu eve." falan diye girdiğiniz yerlerde bile yani dinin hiçbir işaretinin, sembolünün yansımadağını gördüğüm yerlerde bile Türk kültürüyle eşleşmiş bazı kodların orada baskın bir karakter olarak öne... Sütünü haram etmek mesela, "Seni evlatlıktan reddederim.", müthiş bir şey ve aslında kadın teorik olarak bir ilmihâl bilgisiyle hareket etmiyor ama o dünyanın yansıttığı bir referansla çocuklarını dikkat içerisinde tutuyor.

Şimdi, bu araştırmanın içerisinde en çok karşılaştığımız noktalardan birisi -siz mutlaka değinmişsinizdir- ithal gelin hikâyesi.

BAŞKAN – Tabii, tabii, hep karşımıza çıkıyor.

BAŞBAKANLIK BAŞDANIŞMANI DR. NECDET SUBAŞI – Belki diğer görüşmelerde de mutlaka gündeme gelmiştir. Burada ithal gelin uygulamasının sonuçlarından çok bir kaygıyı ifade etmek için sizinle bunu paylaşmak istiyorum. Mesela, insanlar Kastamonu'dan niye gelin getirir? Mesela, birisi bana demişti ki: "Bir yeğenim vardı, Kastamonu'da imam-hatibi bitirmiş, onu kurtardım, aldım geldim buraya, gelin yaptım." Birisi işte Erzincan'daki damadını kurtarıp getiriyor oraya. Aslında oradaki şey çok çocuksu bir arayış. Arayış şu: Bu kültür burada eriyor, çocuklarımız elden gidiyor, biz bunlara oradan damat getirirsek, gelin getirirsek bunlar biraz hırpalanır ama sonuçta taze bir damar olarak çocuklarımızı korurlar. Çünkü, gerçekten de -yani, Özcan Bey tabii sahada çok daha somut verilere sahip- cemaat bağlantısı olmayan, mesela millî görüş, Süleymancılar, Nurcular gibi doğrudan cemaat bağlantısı olmayan yani o cemaatin -tırnak içinde söylüyorum- tezgâhından geçmeyen çocukların cinsiyet politikaları falan çok dağınık, çok dağınık ve çok ucuz, öyle çok nitelikli arkadaşlıklardan söz etmek mümkün değil, arkadaşı da kendisi kadar düşük vasatta birisi. Hatta, bir hiyerarşik sınırlama yapmışlardı, Tunuslulardan başlıyor bizim Türklerin sevgilileri -öyle diyorlar- oradan Afrika, Afrika, Afrika, ondan sonra Almanlara doğru. Mesela, Almanya'da yaşayan birinin ya da Fransa'da yaşayan birinin o ülkeden bir arkadaşının olması statü olarak çok büyük bir şey yani çok yüksek. Ben hatta -biraz acınacak bir durum ama- eğer yeni kuşak üzerinde gerekli özen -nasıl politikalar geliştirecekse, onu ne yazık ki bilmiyorum- ortaya konmadığı takdirde bizimkilerin Türkiye'deki Romanlara benzer bir yere doğru savrulacağından korkuyorum. Yani, dışarıda tutulan, merkeze yaklaştırılmayan ve orada da ne yaparsa işte öyle falan... Onun için, cemaatlerin çok büyük katkısı var, onu özellikle söylemek istiyorum. Ben, cemaatlerle ilgili bağlantısı olanlarda daha düzeyli, daha böyle gelişkin bir yaşama standardı buldum ama cemaat bağları olmayanlarda 2 tarz yakaladım. Bunlardan birincisi: "Bunlardan uzak durmalıyım, bunlar benim ayağımı aşağıya çekiyor." Ki Türklerde çok kıskançlık var, ben birbirini seven bir Türk aile görmedim, siz gördünüz mü Hocam? Çok garip bir şey yani çok garip. Burada bunları konuşmanın gerekliliğine inanıyorum. "Çocuklarımızı okutmalıyım, gereken koşulların içerisinde onları zamanın beklentilerine karşı hazırlamalıyım." diyenler var, bunlar hiç az değil ama onlar topluluktan kopuyorlar. Yani, çocuğunu tıp okutuyor, hukuk okutuyor. Kolay değil okutması, onu da söyleyeyim yani Almanya'da ya da Fransa'da eğitim aşamalarını geçecek ve ilerleyerek belli bir formasyona sahip olacak; bu, gerçekten alkışlanacak bir şey. Fakat ilginç, bu süreçleri geçip

tamamlayanlar da geri dönmüyorlar yani belki asimilasyon çok ağır bir suçlama olur ama bunlar yok artık yani, bunlar bir kere isimlerini çifte anlamlı olarak, işte Süleyman'dan Solomon'a, çok daha hoş örnekler var, çok ilginç isimler var. Yani, orada Türk olduklarını saklayacak, Türkiyeli olduklarını gizleyecek türlü manevralara, türlü numaralara tevessül ederek aslında oraya entegre olmak istiyorlar, Türk toplumunun taşıdığı ağırlığı bunlar şey yapmak istemiyorlar, böyle bir şey var. Birinci grup bir anlamda beyaz Alman olmak istiyor yani biraz benzeşmek, melez de olsa daha yakın olmak istiyor Alman'a, Fransız'a, Avusturyalıya.

İkinci grup ise cemaatten kaçıyor, devlet organizasyonlarından kaçıyor ama kendisi için de bir model olmadığı için onlar zaten düşük bir kalite, savrulup gidiyorlar. Ben bunların çoğunu huzurevlerinde ziyaret ettim, o tür insanları. Onlar çok hüznümlü yani çok hüznümlü bir şey böyle... Benim en azından 5-6 tanesiyle doğrudan görüşmem oldu. Aile bağları yok, akrabalık bağları yok, kendi ahlaki standartlarına göre Türkiye'dekilerle de kopartmışlar yani yakınlıklarının da bozmuşlar. Tabii, Adalet Ağaoğlu'nun "Fikrimin İnce Güllü"nü okumak gerekir, orada çok güzel bir tiplleme vardır. Bu Almancı tipolojisinin yeni başladığı, yeni oluştuğu yıllarda kahramanımız bir Mercedes alıyor ve o Mercedes'le bir yolculuk yaparak köyüne gitmek, o Mercedes'i köydekilere göstermek istiyor, aslında Mercedes'tir taşınan. İlyas Salman oynadı ama film o kadar başarılı değil, kitap çok başarılıdır. Yani, orada tipik bir Almancının bilinçaltındaki yansımaları çok daha yakından görmek...

BAŞKAN – Burada eziliyor, orada, Türkiye'de...

BAŞBAKANLIK BAŞDANIŞMANI DR. NECDET SUBAŞI – Tabii, tabii.

Yeri gelmişken şunu da söyleyeyim: Özellikle biz tabii birtakım sondajlar yapıyoruz, görüşmelerde bir şeyler öğrenmeye çalışıyoruz ama sonuçta biz araştırmacıyız yani araştırmacıya deneklerin her şeylerini açmaları mümkün değil. Yani, siz kravatınızla, beyaz yüzünüzle, duruşunuzla, ciddiyetinizle, İstanbul Türkçenizle sınırlar üretiyorsunuz aslında farkında olmadan, onunla şey kuramıyorsunuz. Yani, görünürde çok sivil gibisiniz ama sizin Türkçeniz bile orada bir filtre yaratabilir. Onun yerine, Almanya'da, Fransa'da yaşayan Türklerin ürettiği edebiyata bakmak lazım yani oradaki üretilen edebiyatın bize çok zengin doneler sağlayacağını düşünüyorum.

Şimdi, Türkler niye Türkiye'den gelin getirmeye ihtiyaç duyuyor? Dediğim gibi, bunun verimli olup olmadığını tartışıyoruz, verimsiz olduğuna dair sayısız örnek var. Bir kere, Türkiye'den gelen gelinler de, damatlar da hayatlarında hiç yaşamayacakları bir baskının parçası oluyorlar. O bizim Almanya'da Türk varlığını koruyan kaynakların bu gelin ve damatları nasıl ezdiklerine ben onlarca kez doğrudan görüşmeyle şahidim, inanılmaz bir şey. Türkiye'deki kaynana hikâyeleri yetmez buna. Pasaportuna el koyuyor, pasaportunu kapatıyor, kadının sokağa çıkmasını engelliyor yani hakikaten bu, insanlık dışı bir şey, başka bir şey söyleyemem bu konularda. Ama, bu topluluk "Kocalarımızı zor kurtardık, şimdi çocuklarımızı da bunlar sayesinde kurtaracağız." diyor. Mesela, 1970'lerde, 1980'lerde Avrupa'ya gelmiş Türkiyeli kadınlara bir kocalarını anlattırın.

BAŞKAN – Roman çıkar Hocam.

BAŞBAKANLIK BAŞDANIŞMANI DR. NECDET SUBAŞI – Şimdi, diyorlar ki bunlar: "Bunlar 1980'e kadar kahveye gidiyorlardı, şimdi camiye gidiyorlar." Bunların camisi de, kahvesi de aynıdır çünkü bunlar eve gelmiyorlar yani ev bunların hayatında hâlâ daha, o kocalar için söylüyorum... Evi kadın koruyor ve müthiş bir şey bu yani. Kadınların oradaki evcil rollerini küçümsememek lazım ancak bu rol bazen dayanılmaz sınırlar, dayanılmaz standartlar, her zaman işkenceye yol açabilecek facialar yaratabiliyor; ben bunu gelinlerden de, şeylerden de duydum. Mesela, aile tesettür konusunda şeye sahip değil, belli bir ölçü peşinde değil, dikkat etmiyor böyle şeylere, önemsemiyor ya da böyle bir dinî duyarlılığı yok ama gelininden beş vakit namaz istiyor, tesettür istiyor, daha dikkatli, daha korunaklı bir namus algısı talep ediyor çünkü oğlunu ancak o koruyabilir. Oğullar da -çok affedersiniz- çok rahat

yaşamışlar, bir Anadolu çocuğuyla, Anadolu kızıyla ya da erkeğiyle evliliği sürdürebilecek bir iffete de sahip değiller, onu da söyleyeyim yani. O zaman ne oluyor? Hatır işi bir evlilik, sonra ilk fırsatta tekmeleniyor ve o kadın artık... Ha, bir yandan da o gelen gelinin de Türkiye'deki imajı önemli; o Almancı oldu, ailesi içinde parladı, onu götürdüler Almanya'ya filan. Onun artık geri dönmesi mümkün değil, o da yaşadığı ortamın çakallıklarını süreç içinde öğrenerek, oradan oraya savurularak aslında elimizde kaçan bir şey oluyor yani ciddi bir kayıptır bana göre. Boşanan kadınlardan Türkiye'ye dönenlerini çok az duydum, orada da onlar gerçekten hüznünlü bir topluluk olarak dolaşıyorlar.

BAŞKAN – Dönmüyorlar gerçekten, çok ilginç.

Hocam, toplama şansınız var mı, on ikide noktalayacağız çünkü.

BAŞBAKANLIK BAŞDANIŞMANI DR. NECDET SUBAŞI – Toparlayacağım, tamam, hemen kapatıyorum.

Burada çocukların eğer örgütlü bir dinselikle, örgütlü kültürel organizasyonlarla organik bağları olmayacaksa -ki olmuyor çoğunlukla- onların bilgi ve dünyalarını besleyen tek kaynak gözüktüyor anneleri, bunun dışında hiçbir şey yok yani, lokal anne. Annelerin verecekleri şeyler de genellikle halk İslam'ının değerleriyle örtüşen şeyler. Bu nedenle, annelerin en azından dinsel ve kültürel kodların devamlılığında çok ciddi projelere, öğretilere, öğretilere ihtiyaçları var. Bu konularda şimdi Yurtdışı Türkler Başkanlığı, TİKA, Yunus Emre Enstitüsü gibi organizasyonlar Diyanetle yarışacak düzeyde güzel şeyler yapıyor ama biraz daha üzerinde durulması gerektiğini...

BAŞKAN – Daha koordineli, daha organizasyonlu...

BAŞBAKANLIK BAŞDANIŞMANI DR. NECDET SUBAŞI – Organizasyonu daha derinleştirmek gerekiyor. Mesela, kadınların referans dünyasını çok önemsiyorum. Bütün o yaşam boyu taşıyacak değerlerin tamamını kadınlardan alıyor çocuklar, onlardan alıyorlar. Babaların falan çok ciddiye alındığını sanmıyorum. Yani, çoğunlukla, gördüğüm kadarıyla, ailede söz sahibi olan kadın, aileyi tutan kadın. Annenin fedakârlığının olumlu sonuçlarını da çocuklar değişik deneyimlerle fark etmişler; mesela, çocuğunu kurtarmış uyuşturucudan, kurtarmış bir batakten. Anneler sadece anne olmanın getirdiği duygusallıkla değil, aile içindeki kimi yaşam görüntülerinde ortaya koydukları uygulamalarla da saygıyı hak ediyorlar ama bu saygıyı aynı zamanda otoriteye dönüştürüyorlar.

Benim söyleyeceklerim bu kadar, umarım yararlı olmuştur. Teşekkür ederim tekrar.

BAŞKAN – Necdet Hocam, çok teşekkür ediyoruz yani soruya bile bırakmadan çok doyurucu oldu.

NURİ OKUTAN (Isparta) – Benim bir, eğer bittiyse...

BAŞKAN – Çok özür dilerim.

2 tane yaptığınız çalışmanın sonuçları var mı?

BAŞBAKANLIK BAŞDANIŞMANI DR. NECDET SUBAŞI – Ben çalışmamızı gönderebilirim size.

BAŞKAN – Çok mutlu oluruz, lütfen.

SİBEL ÖZDEMİR (İstanbul) – Tartışılması gereken sanki... Hocam, teşekkür ediyoruz sunumunuz için. Ya, başka bir şeyi tartışmamız gerektiğini aslında, değil mi, hani din kavramını, o yaşam biçimini gerçekten daha başka bir kavram üzerinden tartışmak gerekiyor.

BAŞBAKANLIK BAŞDANIŞMANI DR. NECDET SUBAŞI – Tabii, tabii.

BAŞKAN – Buyurunuz.

NURİ OKUTAN (Isparta) – Bir kere çok faydalandık, çok teşekkür ediyorum. O raporları herhâlde bize de...

BAŞKAN – Evet, onları alacağız. Ben hem Adalet’i aldım hem Nilüfer Göle’yi. Eğer Komisyon üyelerimiz de uygun görürse biraz süreyi uzatabiliriz, ekime kadar alabiliriz, Komisyonumuzun şeyi yok, altı aya kadar...

BAŞBAKANLIK BAŞDANIŞMANI DR. NECDET SUBAŞI – Nilüfer Göle’yi hiç ihmal etmeyin.

BAŞKAN – Zaten benim notumda vardı Hocam. İlk listede vardı, burada değil.

BAŞBAKANLIK BAŞDANIŞMANI DR. NECDET SUBAŞI – Bir de bir kişi daha var, Ayhan, Bilgi Üniversitesinde.

SİBEL ÖZDEMİR (İstanbul) – Evet, Ayhan Hoca.

BAŞBAKANLIK BAŞDANIŞMANI DR. NECDET SUBAŞI – Soyadını unuttum şimdi yani Ayhan ve Ferhat Kentel, bunları mutlaka dinleyin, bunlar da çok güzel çalışmalar yaptılar; Ayhan Kaya.

BAŞKAN – Ayhan Kaya, Bilgi Üniversitesi, değil mi?

BAŞBAKANLIK DANIŞMANI DR. NECDET SUBAŞI – Bilgi Üniversitesinde Göç Araştırmaları Merkezi Başkanı.

BAŞKAN – Toparlayabilirsek, ben 12.00’de... Müsteşarımız da gelmiş, odada, 10.00-12.00 arası demiştik, iki saat.

Hocam buyurun.

NURİ OKUTAN (Isparta) – Faydalandık, çok teşekkür ediyorum. Muhtemelen, fırsat tanınırsa, her iki sunucudan da daha fazla şeyler alabileceğimiz kanaatindeyim ama biz bunu raporlardan okuyalım, eksikleri öğrenip gidermiş olalım.

Ben bir soru sormak istiyorum merak ettiğim için. Daha çok oradaki yapılanmalarla ilgili, cemaatler, DİTİP dâhil incelediniz, inceleme alanına aldınız ama bu Türk federasyonlarından hiç bahsetmediniz. Yani orada gerçekten bir varlıkları yok mudur?

BAŞBAKANLIK DANIŞMANI DR. NECDET SUBAŞI – Kimin?

NURİ OKUTAN (Isparta) – Türk federasyonları.

BAŞBAKANLIK DANIŞMANI DR. NECDET SUBAŞI – Var tabii, olmaz mı? Daha neler var...

NURİ OKUTAN (Isparta) – Onların yapısı ya da rolleriyle ilgili...

BAŞBAKANLIK DANIŞMANI DR. NECDET SUBAŞI – Şeyi kastediyorsunuz, milliyetçi...

BAŞKAN – Evet.

NURİ OKUTAN (Isparta) – Evet, Türk federasyon yapısını.

BAŞBAKANLIK DANIŞMANI DR. NECDET SUBAŞI – Tabii ki, orada dinî yoğunluğu olanlara atıfta bulunduğum için, ATİB ile diğer federasyonu unuttum ben, onu ihmal ettim, kusura bakmayın. Onlar, tabii, daha fazla Türkçeye, Türk millî varlığına... Mesela Ermeniler söz konusu olduğunda, Ermeni soykırımı ya da Kürt sorununun ulus aşırı boyutları söz konusu olduğunda en çok onlar medya önünde, kamuoyu önünde görünüyorlar, ortaya çıkıyorlar. Onların, yalnız, bir güç değerlendirmesi yapıldığında millî görüşle ya da DİTİB’le aynı düzeyde değerlendirilmesi mümkün değil. Biraz güç kaybına uğradıklarını düşünüyorum ama refleksleri, millî refleksler, Türkçenin korunması, Türk millî varlığının daha da güçlendirilerek artırılması. Fakat şunu da ifade edeyim: Bu tür organizasyonlar uzun vadede üyelerini diğer büyük organizasyonlara kaptırma riski altındalar. O da çok anlaşılır bir şey çünkü temsil ve kamuoyu önünde bilinir olmak, ister istemez daha güçlülere yakın olma gibi bir şey yaratıyor. Ben hepsini... Belki daha saymadığım şeyler de var. Yeri gelmişken söyleyeyim, zamanla ilgili bir kısıtlama var, oradaki Türk varlığıyla ilgili, oradaki Türklerin çoluk çocuğuyla ilgili en ciddi, en operasyonel ve tabii, sonuç alınabilir, sonuçlarını şimdi gördüğümüzde ürkütüğümüz en hareketli

grup Nurculardı. Çocukları evden alıyorlar, çok güzel mekânlar üretmişler. Mesela Fransa'dakini söyleyeyim: Herhangi bir Fransız kuruluşundan geride kalmayacak kadar gösterişli, yani psikolojinizi, aidiyetinizi besleyecek bir temsil ve o çocukları da oralarda kendi hedefleri doğrultusunda inşa ediyorlardı. Maalesef o düzeyde, o kalitede hiçbir cemaatin de faaliyeti yok. Kur'an kurslarına gittiğinizde görürsünüz. Bir yerde okumayan çocuklar, bir yere girememiş, zihinsel özürlü, çok hüzünlü şeyler yani ama Fethullah Gülen'in şeyi...

BAŞKAN – E, o da lazım ama öbürü de çok değerli.

BAŞBAKANLIK DANIŞMANI DR. NECDET SUBAŞI – ...profesyonel ve tabii ki o çocuklar nereye gitti şimdi, onu da bilmiyorum.

NURİ OKUTAN (Isparta) – “Nurcular”dan kastınız, Hoca Efendi'yi kastediyorsunuz?

BAŞKAN – Evet, evet.

Peki, çok teşekkür ediyoruz.

Önümüzdeki haftayı perşembeye değil de cumaya almamızda sakınca var mı? Eğer değil diyorsanız bir sonraki haftaya alacağız.

NURİ OKUTAN (Isparta) – Bir sonraki haftaya alalım.

BAŞKAN – O zaman haftaya yapmayalım toplantı, bir sonraki hafta yine çarşamba 10.00'da yapalım.

Çok teşekkür ediyorum.

Kapanma Saati: 12.06

